

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

3/2020 ročník XXVI

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí ESLP pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Členové: JUDr. Antonín Drašík, JUDr. Ivo Kouřil, Mgr. Aleš Pavel,
JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon,
JUDr. Milada Šámalová,
Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI),
JUDr. Robert Waltr
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXVI, číslo 3/2020

Vychází 24. 9. 2020

ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- Kummer proti České republice, č. 32133/11, rozsudek ze dne 27. 3. 2014
- Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, § 118

OBSAH

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 45084/14 ve věci Adamčo proti Slovensku	s. 1
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 46435/09 ve věci Makeyan a další proti Arménii	s. 14
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 6318/17 ve věci M. M. B. proti Slovensku	s. 21
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 64808/16 ve věci K. O. a V. M. proti Norsku	s. 32
Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 23641/17 ve věci PISICĂ proti Moldavsku	s. 42
Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva o stížnosti č. 526/18 ve věci Michel Platini proti Švýcarsku	s. 52

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
12. 11. 2019
VĚC ADAMČO PROTI SLOVENSKU
(rozsudek ve věci Adamčo proti Slovensku, stížnost č. 45084/14)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 Úmluvy

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 36 Listiny základních práv a svobod
§ 178a, § 251 odst. 3, § 265b, § 265h odst. 2, § 265i odst. 1 zákona
č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:
spolupracující obviněný – neposkytnutí vyjádření státního zástupce –
nedostatek soudního přezkumu – dohoda státního zástupce a obviněného
v souvislosti s poskytnutím výpovědi

K porušení práva na spravedlivý proces nedoručením stejnopisu vyjádření státního zástupce k opravnému prostředku obviněného a k nutnosti zvláště pečlivého posouzení svědecké výpovědi osoby podílející se na trestné činnosti, která výměnou za usvědčení obviněného získala výhody ve vztahu k vlastní trestní odpovědnosti

Autorský komentář:

Z hlediska významu pro českou aplikační praxi jsou v tomto rozhodnutí ESLP inspirativní zejména dva právní závěry vztahující se k právu obviněného na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 Úmluvy.

Předně se Soud zabýval otázkou, zda je porušením práva obviněného na spravedlivý soudní proces, pokud jemu ani jeho obhájci nebyl doručen stejnopis vyjádření státního zástupce k jím podanému opravnému prostředku (odvolání, dovolání) a uvedené vyjádření v den rozhodování soudu ani nebylo založeno ve spise, takže obviněný neměl možnost se s ním seznámit. Přitom státní zástupce ve svém vyjádření též reagoval na námítky obviněného vztahující se k otázce viny, kterým nadřízené soudy nepřisvědčily. Podle názoru ESLP, v předložené věci nedoručením stejnopisu vyjádření státního zástupce k odvolání obviněného a nemožností obviněného seznámit se před rozhodnutím odvolacího soudu s jeho obsahem, došlo v řízení před soudy prvního a druhého stupně k porušení práva obviněného na spravedlivý proces, zvláště když podanému odvolání nebylo zcela vyhověno.

K obdobnému pochybení došlo i v řízení o dovolání, když stejnopis vyjádření státního zástupce k dovolání nebyl doručen obviněnému a jeho dovolání bylo poté dovolacím soudem odmítnuto s tím, že bylo podáno z jiných než zákonných dovolacích důvodů. Dovolací soud přitom zjistil, že dovolání obviněného bylo přípustné, ale nebyl dán žádný z dovolacích důvodů. ESLP v této souvislosti poukázal na příslušnou úpravu slovenského trestního řádu a z ní dovodil, že tento důvod odmítnutí dovolání má jinou povahu než další případy odmítnutí dovolání, které mají výlučně formální charakter a nevedou k meritornímu přezkumu podaného dovolání. K tomu srovnal vnitrostátní úpravu obsaženou v § 265b odst. 1 a v § 265i odst. 1 písm. b) tr. ř. ESLP dovodil, že v takovém případě opomenutím zaslání stejnopisu vyjádření státního zástupce obviněnému rovněž došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces. V důsledku toho pak ESLP uzavřel, že s ohledem na tato pochybení celkově trestní proces neodpovídal požadavkům vyplývajícím z práva obviněného podle čl. 6 Úmluvy.

Vnitrostátní úprava ve vztahu k odvolacímu řízení výslovně stanoví pouze povinnost soudu (předsedy senátu soudu prvního stupně), po uplynutí odvolacích lhůt všem oprávněným osobám (popřípadě po odstranění vad podaného odvolání) doručit stejnopis odvolání ostatním stranám. Přitom soud prvního stupně aniž vyčkává na jejich vyjádření, předloží spisy odvolacímu soudu k rozhodnutí (§ 251 odst. 3 tr. ř.). Obdobný postup se uplatní i v dovolacím řízení (§ 265h odst. 2 tr. ř.), kdy ze zákonné úpravy rovněž nevyplývá povinnost doručit stejnopis písemného vyjádření k dovolání dotčeným stranám. Takový postup, byť jinak zákonný, však může kolidovat s právem obviněného na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy, a to v situaci, kdy obviněný neměl vůbec možnost seznámit se s obsahem vyjádření státního zástupce k opravnému prostředku, reagovat na jeho argumentaci atd. Ostatně rozhodovací praxe Nejvyššího soudu v souladu i s právními závěry rozhodnutí ESLP důsledně dbá na poskytnutí možnosti obviněnému seznámit se s vyjádřením státního zástupce k jeho dovolání doručením stejnopisu takového vyjádření.

Dále se Soud zabýval postupem slovenských soudů při hodnocení výpovědi svědka, který se na trestné činnosti obviněného (zločin vraždy) sám podílel, zřejmě jako spolupachatel. Usvědčující výpověď, jež byla přinejmenším rozhodujícím důkazem proti obviněnému, poskytl jako svědek poté, co bylo na základě dohody se státním zastupitelstvím již v přípravném řízení zastaveno jeho trestní stíhání, a to nejen pro podíl na zločinu vraždy, pro kterou byl v posuzované věci stíhán obviněný, ale i pro další zločin vraždy. Soud zdůraznil, že „... *použití výpovědi, které svědci poskytli výměnou za jejich beztrestnost nebo jiné výhody, může zpochybnit spravedlivost řízení proti obviněnému a může vyvolat závažné otázky v tom ohledu, že takové výpovědi jsou již ze samotné jejich podstaty manipulovatelné a mohou být poskytnuty výlučně s cílem získat výhody za ně nabízené anebo s cílem osobní pomsty*“.

Proto v posuzované věci bylo nutné věnovat zvýšenou pozornost skutečnosti, že rozhodující usvědčující důkaz pochází od svědka, který se sám podílel na

spáchání trestného činu přisouzeného obviněnému, a navíc na základě dohody se státním zastupitelstvím dosáhl výhody spočívající v beztrestnosti za další zločin vraždy. Takto poskytnuté výhody vyžadují vyšší intenzitu přezkumu použitelnosti poskytnutého svědectví, což se nestalo, a proto použití tohoto důkazu nebylo doprovázeno přiměřenými zárukami, kterými by byla zaručena celková spravedlnost trestního procesu.

Zásadně se tedy připouští důkazní využití svědectví takové osoby, ovšem je nutno velice obezřetně na něj nahlížet, včetně poměrování s výhodami, které jí byly v souvislosti s tímto svědectvím poskytnuty. Ve vnitrostátním právu je s účinností od 1. 1. 2010 zakotven v § 178a tr. ř. institut spolupracujícího obviněného. V podstatě jde o obviněného, který se jednak dozná k vlastní již stíhané trestné činnosti, jednak svou výpověď přispěje k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Pokud se soud ztotožní s označením obžalované osoby jako spolupracujícího obviněného, pak k této skutečnosti přihlédne při stanovení druhu trestu a jeho výměry (§ 39 odst. 1 tr. zákoníku). Konkrétně trestní zákoník nabízí takovému obviněnému existenci polehčující okolnosti ve smyslu § 41 písm. m) tr. zákoníku. Dále soud při splnění podmínek stanovených v § 178a odst. 1, 2 tr. zákoníku u spolupracujícího obviněného upustí od potrestání (§ 46 odst. 2 tr. zákoníku), popřípadě u něj sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby podle § 58 odst. 4 tr. zákoníku. Při hodnocení jeho výpovědi však nelze pomíjet výše uvedené závěry vyplývající z předloženého rozhodnutí ESLP.

SKUTKOVÝ STAV

V roce 2001 byl stěžovatel obviněn a následně obžalován z trestného činu vraždy (osoby K.) ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 k § 219 odst. 1 slovenského trestního zákona na základě podezření, že přivezl střelce k oběti, která byla zavražděna po dohodě organizované skupiny, a poté střelce odvezl.

Stěžovatel byl rozsudky ze dne 14. 11. 2003 a 21. 6. 2005 obžaloby zproštěn, avšak tyto rozsudky byly po odvoláních státního zástupce zrušeny. Svědek M. byl v průběhu řízení pětkrát slyšen, přičemž popíral, že by měl s projednávanou věcí cokoli společného nebo o ní něco vědět.

Při projednání věci soudem prvního stupně dne 19. 3. 2007 však svědek M. přiznal, že byl řidičem při vraždě osoby K. a stěžovatele označil za střelce.

Dne 20. 3. 2007 státní zastupitelství změnilo právní kvalifikaci skutku, ze kterého byl stěžovatel obžalovaný. Skutek byl překvalifikován na trestný čin vraždy s přitěžujícími okolnostmi.

Dne 28. 6. 2007 krajský soud uznal stěžovatele vinným z vraždy ve smyslu § 219 odst. 2 písm. h) slovenského trestního zákona (vražda svědka) s odůvodněním, že vražda byla motivovaná odplatou za svědectví, které oběť podala v jiné trestní věci

týkající se organizovaného zločinu. Krajský soud dospěl k závěru, že byly naplněny podmínky pro uložení výjimečného trestu nad rámec běžné trestní sazby, a proto odsoudil stěžovatele k trestu odnětí svobody v trvání 24 let.

Ve veřejném zasedání konaném dne 11. 11. 2008 odvolací soud rozhodl o odvolání stěžovatele i státního zástupce tak, že potvrdil vinu stěžovatele, nicméně snížil trest odnětí svobody na 15 let, přičemž konstatoval, že na základě dostupných důkazů není možné uložit výjimečný trest nad hranici běžné trestní sazby, a proto byl uložen trest na horní hranici trestní sazby. Námitku stěžovatele, že jeho odsouzení bylo založeno zejména na důkazu svědeckou výpovědí M. a že tento důkaz byl nevěrohodný, odvolací soud zamítl jako nedůvodnou, přičemž poznamenal, že M. změnou své předchozí výpovědi v daném trestním řízení kromě stěžovatele usvědčil i sám sebe, čímž nezískal žádnou výhodu. Současně odvolací soud uvedl, že trestní stíhání M. za vraždu K. bylo jen dočasně odloženo. Svědecká výpověď poskytnutá osobou M. byla navíc podporována jinými usvědčujícími důkazy.

Dne 14. června 2011 Nejvyšší soud odmítl stěžovatelovo dovolání. Ačkoliv se jednalo o dovolání přípustné, nebyl doložen žádný z důvodů dovolání, na které se stěžovatel odvolával. Na základě toho dovolací soud dovolání odmítl bez přezkoumání věci, jelikož bylo zřejmé, že nejsou splněny žádné zákonem stanovené důvody dovolání. Dovolací soud konstatoval, že stěžovatelovy námitky týkající se složení senátů, které projednávaly jeho věc, jsou nepřipustné, protože je stěžovatel mohl uplatnit již před soudy nižších stupňů, což však neučinil. Přesto uvedl, že na soudech obou stupňů věc projednávaly senáty složené v souladu se zákonem a s příslušným rozvrhem práce. Kromě toho dovolací soud poznamenal, že v souladu s procesními pravidly bylo požádáno státní zastupitelství o vyjádření k dovolání stěžovatele a jako neopodstatněnou zamítl stěžovatelovu námitku, že stejnopis tohoto vyjádření mu nebyl doručen s odůvodněním, že stěžovatel, jakož i jeho obhájci, mohli kdykoliv nahlédnout do spisu a obeznámit se se všemi skutečnostmi podstatnými pro rozhodnutí ve věci. Dovolací soud se nevyjádřil k argumentu stěžovatele týkajícího se svědka M., uzavřel však, že soudy nižších stupňů správně zjistily a náležitě posoudily veškeré relevantní skutečnosti a dostatečně vyvrátily obhajobu stěžovatele.

Dne 23. 1. 2014 Ústavní soud odmítl stěžovatelovu stížnost. V relevantní části rozhodnutí rozsáhle citoval z napadených rozhodnutí a konstatoval, že nezjistil žádnou ústavně relevantní nezákonnost, svévolnost nebo nesprávnost. Zejména uvedl, že námitky týkající se senátů projednávajících věc stěžovatele spadají ve všeobecnosti do pravomoci obecných soudů. Stěžovatelova námitka uplatněná před Ústavním soudem se týkala zejména složení senátu soudu prvního stupně. V této souvislosti Ústavní soud uvedl, že podle odůvodnění dovolacího soudu stěžovatel tím, že tyto námitky neveznesl před soudy nižších stupňů, zabránil dovolacímu soudu v jejich přezkumu. Ústavní soud proto rovněž není oprávněn se jimi zabývat. Pokud jde o vyjádření státního zastupitelství k odvolání stěžovatele, Ústavní soud uvedl, že odvolání stěžovatele i odvolání státního zástupce byly přezkoumány odvolacím soudem ve veřejném zase-

dání, v jehož průběhu stěžovatel i jeho oba obhájci rozsáhle využili možnost předložit veškeré argumenty a námítky, které shledali za vhodné. Ve vztahu k vyjádření státního zastupitelství k dovolání stěžovatele Ústavní soud zjistil, že toto neobsahovalo žádné nové významné skutkové nebo právní skutečnosti ve vztahu k těm, které již byly stěžovateli známy a o kterých mohl předpokládat, že se o ně bude státní zástupce opírat. Na základě toho Ústavní soud dospěl k závěru, že s ohledem na obsah vyjádření nemohlo jeho nedoručení stěžovateli způsobit žádnou újmu na jeho právech. Stejně jako dovolací soud, ani Ústavní soud se nevyjádřil k argumentu stěžovatele ohledně důvěryhodnosti svědecké výpovědi poskytnuté osobou M.

Před změnou své výpovědi v trestním řízení proti stěžovateli byl M. dne 27. 10. 2005 obviněn z vraždy jiné oběti (osoby O.) a v souvislosti s tímto obviněním byl vzat do vazby. V blíže neurčený den bylo vyšetřování ukončeno a 30. 3. 2006 byl propuštěn z vazby na svobodu.

Na základě rozhodnutí ze dne 30. 6. 2009 bylo proti M. zahájeno trestní stíhání pro podezření z křivé výpovědi v souvislosti s tím, že poskytl vzájemně si odporující výpovědi o účasti stěžovatele na vraždě K. Rozhodnutím ze dne 17. 9. 2009 však státní zástupce zrušil usnesení o zahájení trestního stíhání, protože ho považoval za nezákonné.

Na podkladě doznání, které učinil v průběhu trestního řízení proti stěžovateli, byl M. taktéž podezřelý z vraždy K. jako stěžovatelův komplic. Dne 15. 2. 2006 státní zástupce souhlasil s dočasným odložením sdělení obvinění proti M. Obvinění bylo vzneseno dne 16. 12. 2009, avšak 10. 5. 2010 státní zástupce zastavil trestní stíhání z důvodu, že M. se významnou mírou podílel na objasnění zločinu spáchaného organizovanou skupinou, na zjištění a usvědčení pachatelů, a tak jak předpokládá § 215 odst. 3 slovenského trestního řádu, zájem společnosti na objasnění takového zločinu převyšuje zájem nad trestním stíháním M.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

29. Stěžovatel namítal,

(i) že v důsledku změn ve složení senátů nalézacího i odvolacího soudu mu bylo odepřeno právo na projednání věci soudem zřízeným na základě zákona;

(ii) že mu nebylo doručeno vyjádření státního zastupitelství ze dne 15. 8. 2008 k jeho odvolání, jakož ani vyjádření státního zastupitelství ze dne 11. 3. 2010 k jeho dovolání, čímž byl zbaven možnosti odpovědět na tato podání v rámci své obhajoby;

(iii) že jeho odsouzení se ve značné míře zakládalo na svědecké výpovědi poskytnuté M., který měl zjevný motiv svědčit v souladu s dohodou se státním zastupitelstvím namísto toho, aby vypověděl pravdivě.

Stěžovatel se odvolával na čl. 6 odst. 1, odst. 3 písmena b) Úmluvy, jehož relevantní část zní takto:

„1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... projednána nezávislým a nestranným soudem zřízeným zákonem, který rozhodne o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.

...

3. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

...

b) mít přiměřený čas a možnosti k přípravě své obhajoby;

...“

A. Přijatelnost

1. Soud zřízený podle zákona

30. Stěžovatel tvrdil, že před soudem I. stupně, jakož i před odvolacím soudem, mu bylo odepřeno právo na projednání věci soudem zřízeným dle zákona.

31. Vláda namítala, že tato část stížnosti je nepřijatelná z důvodu nevyčerpání vnitrostátních opravných prostředků. V tomto ohledu zdůraznila, že jak zjistil dovolací soud, tak i Ústavní soud, stěžovatel nevznesl žádnou výhradu proti složení senátu prvostupňového soudu ani před tímto soudem, ani v odvolání.

32. Stěžovatel s tím nesouhlasil, zopakoval svoji stížnost a především uvedl, že vytýkal složení senátu soudu prvního stupně na veřejném zasedání před odvolacím soudem dne 11. 11. 2008, avšak odvolací soud tuto skutečnost nezaznamenal do protokolu z veřejného zasedání.

33. Soud uvádí, že v tomto směru má stížnost dvě části, první se vztahuje k soudu prvního stupně, druhá se týká soudu odvolacího. Ve vztahu k oběma nebylo mezi stranami sporné, že pro splnění podmínek vyčerpání vnitrostátních opravných prostředků v souvislosti s námitkou týkající se nedostatku projednání věci soudem zřízeným na základě zákona musí stěžovatel platným způsobem předložit tuto stížnost před Ústavním soudem (viz například L. G. R. a A. P. R proti Slovensku, č. 1349/12, rozhodnutí ze dne 13. 5. 2014, § 51).

34. Pokud jde o část stížnosti týkající se senátu soudu prvního stupně, v projednávání případě mezi stranami dále nebylo sporné, že stěžovatel v této souvislosti nevznesl žádnou námitku v průběhu řízení před tímto soudem. V protokole o veřejném zasedání odvolacího soudu není žádná zmínka o jakékoliv námitce týkající se složení senátu a neexistuje náznak, že by stěžovatel na vnitrostátní úrovni vznesl jakoukoliv námitku v souvislosti s tímto protokolem. Proto nemůže být akceptováno, že stěžovatel vznesl tuto námitku na vnitrostátní úrovni v souladu s požadavky stanovenými vnitrostátním právem (viz Akdivar a další proti Turecku, č. 21893/93, rozsudek ze dne 16. 9. 1996, § 66).

35. Co se týče zbývající části stížnosti, která se týká složení senátu odvolacího soudu, Soud uvádí, že stěžovatel ve své ústavní stížnosti žádnou takovou námitku neuplatnil.

36. Proto musí být námitka, že stěžovatel nebyl souzen soudy zřízenými na podkladě zákona, zamítnuta podle čl. 35 odst. 1, 4 Úmluvy pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

2. Další námitky

37. Soud uvádí, že zbylé námitky, které se týkají spravedlivého trestního řízení proti stěžovateli, nejsou zjevně nepodložené ve smyslu čl. 35 odstavec 3 písmena a) Úmluvy. Dále konstatuje, že nejsou nepřijatelné ani ze žádných jiných důvodů, proto musí být prohlášeny za přijatelné.

B. K věci samé

1. Nedoručení vyjádření státního zástupce

38. Stěžovatel namítal, že řízení nebylo kontradiktorní, protože mu nebylo doručeno vyjádření státního zástupce ze dne 15. 8. 2008 k jeho odvolání a ze dne 11. 3. 2010 k jeho dovolání, čímž mu byla upřena možnost reagovat na tato vyjádření.

39. Vláda k této námitce oponovala tvrzením, že stejnopis odvolání státního zástupce proti odsuzujícímu rozsudku soudu prvního stupně byl stěžovateli doručen a taktéž byl státnímu zástupci doručen stejnopis stěžovatelova odvolání. Současně poukázala na to, že dne 7. 11. 2008 stěžovatel nahlížel do spisu, tudíž při této příležitosti měl možnost obeznámit se s celým obsahem spisu. Kromě toho vláda zdůraznila, že stěžovatel ve veřejném zasedání přímo i prostřednictvím svých obhájců rozsáhle uplatnil své právo přednést veškeré argumenty na podporu svého odvolání. Neexistoval proto žádný náznak jakýchkoliv vážných omezení práv stěžovatele uvést nebo předložit cokoli, co považoval za relevantní pro rozhodnutí v jeho věci. Konečně vláda argumentovala, že posuzovaný případ se liší od případu Zahirović proti Chorvatsku (č. 58590/11, rozsudek ze dne 25. 4. 2013), ve kterém bylo zjištěno porušení čl. 6 Úmluvy v podobném kontextu, a sice že na rozdíl od uvedeného případu v posuzovaném případě státní zástupce absolutně neuspěl se svým odvoláním a odvolací soud ve skutečnosti změnil rozsudek soudu I. stupně a rozhodl ve prospěch stěžovatele.

40. Pokud jde o vyjádření státního zástupce ke stěžovatelovu dovolání, vláda zdůraznila, že stěžovatelovo dovolání bylo odmítnuto, protože nebyl zjištěn žádný z uplatněných dovolacích důvodů. Posouzení stěžovatelova dovolání se tedy omezilo na otázku souladu se zákonnými dovolacími důvody. Šlo o formální posouzení v roz-

sahu striktně vymezeném zákonem. Podle názoru vlády toto posouzení neumožňovalo skutečnou právní diskusi a jeho výsledek nemohl stěžovatel žádným svým dalším vyjádřením ovlivnit. Vláda argumentovala, že posledně uvedený argument kromě jiného odlišoval posuzovaný případ od případu Zahirović (citovaný výše).

41. Ve své odpovědi stěžovatel znovu zopakoval, že vyjádření státního zástupce k jeho odvolání netradičně nebylo založené ve spise, a že proto nemohl mít ani neměl možnost se s ním seznámit při nahlédnutí do spisu dne 7. 11. 2008. Domnívá se, že vyjádření obsahovalo rozsáhlou právní a skutkovou argumentaci k jeho případu a že z tohoto důvodu se jeho případ podobal případu Lonić proti Chorvatsku (č. 8067/12, rozsudek ze dne 4. 12. 2014), ve kterém bylo v podobném kontextu zjištěno porušení čl. 6 Úmluvy.

42. K argumentu vlády ohledně vyjádření státního zástupce k jeho dovolání stěžovatel uvedl, že, jak uznal samotný dovolací soud, jeho dovolání bylo přípustné. Fakt, že nebyl zjištěn žádný z dovolacích důvodů, o které se opíral, neznamená, že analýza důvodů ze strany dovolacího soudu se omezovala na formální aspekty. Naopak, tato analýza zahrnovala posouzení podstatných záležitostí týkajících se merita jeho případu. Kromě toho se státní zástupce v tomto nedoručném vyjádření vyjádřil k odvolání stěžovatele. Stěžovatel byl toho názoru, že situace byla o to závažnější, že v doplnění svého dovolání přímo uvedl, že pokud bylo nějaké vyjádření k jeho dovolání podáno, jeho stejnopis mu nebyl doručený.

43. V další odpovědi vláda poukázala na to, že dovolací soud v rozhodnutí odkázal na § 382 písm. c) trestního řádu a že ve smyslu tohoto ustanovení bylo odmítnuto stěžovatelovo dovolání „bez přezkoumání merita věci“, což dle vyjádření znamenalo, že přezkoumání stěžovatelova dovolání ze strany dovolacího soudu se omezilo na formální aspekty striktně vymezené zákonem.

44. Soud poznamenává, že námitka stěžovatele k nedostatku kontradiktornosti řízení se týká dvou stadií řízení, a to řízení o jeho odvolání a řízení o jeho dovolání. Společným činitelem těchto dvou částí jeho stížnosti je skutečnost, která mezi stranami nebyla sporná, že vyjádření státního zástupce ke stěžovatelovu odvolání a dovolání mu nebyla doručena.

45. K tomu Soud uvádí, že ve vyjádření ze dne 15. 8. 2008 se státní zástupce vyjádřil ke stěžovatelovu odvolání tím způsobem, že komentoval různé právní a důkazní aspekty případu a ve vyjádření ze dne 11. 3. 2011 se v krátkosti zabýval všemi důvody stěžovatelova dovolání. Obě vyjádření proto nepochybně představovala odůvodněná stanoviska k meritu stěžovatelovy věci, jejichž cílem bylo zjevně ovlivnit rozhodnutí dovolacího i dovolacího soudu (viz Zahirović, citováno výše, § 48). Kromě toho ve druhém ze zmíněných vyjádření státního zástupce odkázal na první z nich, na základě čehož lze považovat druhé z vyjádření jako zčásti doplnění prvního vyjádření.

46. Stěžovatel měl zjevný zájem na tom, aby dostal kopie těchto vyjádření a Soud nezjistil žádné zvláštní okolnosti, kvůli kterým by předmětná vyjádření

neměla být stěžovateli doručena (viz Trančíková proti Slovensku, č. 17127/12, rozsudek ze dne 13. 1. 2015, § 46). Ve vztahu k argumentům vlády Soud dospěl k následujícím závěrům.

47. Vláda na jedné straně tvrdila, že stěžovatel měl možnost seznámit se s vyjádřením ze dne 15. 8. 2008 při nahlížení do spisu dne 7. 11. 2008, na druhé straně nepředložila nic, čímž by vyvrátila podložené tvrzení stěžovatele, podle kterého ten den uvedené vyjádření nebylo založeno ve spise. Kromě toho se k tomuto argumentu uplatněnému v jeho dovolání stěžovatel nedočkál žádné přesvědčivé odpovědi, respektive reakce. Námitku vlády proto není možné akceptovat.

48. Zároveň Soud dospěl k závěru, že není relevantní, zda stěžovatel měl neomezenou možnost předložit argumenty ve své věci v odvolacím řízení (viz shrnutí uplatnitelných principů například v rozsudku Zahirović, cit. výše, § 42 a 43).

49. Soud rovněž považuje za bezpředmětné, že odvolání státního zástupce nebylo úspěšné a že odvolací soud nakonec snížil stěžovateli trest. Důležité je, že odvolání stěžovatele bylo úspěšné, i když pouze částečně, a že předmětné vyjádření obsahovalo připomínky k té části stěžovatelova odvolání, ve které stěžovatel nebyl neúspěšný (otázka viny).

50. Pokud jde o argument vlády v souvislosti s vyjádřením ze dne 11. 3. 2010, Soud v první řadě uvádí, že vláda nepopírala aplikovatelnost čl. 6 Úmluvy na toto dovolací řízení *ratione materiae*, nýbrž se zaměřila na argumentaci, že stížnost je neopodstatněná. Ani jinak nebyly zjištěny žádné pochybnosti o uplatnitelnosti tohoto ustanovení (viz, *mutatis mutandis*, Hansen proti Norsku, č. 15319/09, rozsudek ze dne 2. 10. 2014, § 55 a 56; v kontrastu s Valchev a další proti Bulharsku, č. 47450/11, rozhodnutí ze dne 21. 1. 2014).

51. Především Soud uvádí, že dovolací soud zjistil, že dovolání stěžovatele bylo přípustné, ale nebyl dán žádný z dovolacích důvodů. Tuto situaci upravovalo ustanovení § 382 písm. c) slovenského trestního řádu, které je potřebné odlišit od situací upravených jinými písmeny tohoto paragrafu. Ustanovení § 382 písm. c) trestního řádu se zejména týká důvodů dovolání, které upravuje § 371 trestního řádu, přičemž v případě zjištění jejich důvodné existence toto přímo vede ke zrušení napadeného rozhodnutí podle § 386 trestního řádu. Na rozdíl od toho mají ostatní situace předpokládané ustanovením § 382 trestního řádu formální charakter a nevedou k meritornímu přezkumu předmětného dovolání. Soud se proto nemůže ztotožnit s argumentem vlády, že právní diskuse o stěžovatelově dovolání před dovolacím soudem byla v zásadní míře omezena.

52. Z toho vyplývá, že opomenutím zaslání stejnopisu vyjádření ze dne 15. 8. 2008 a ze dne 11. 3. 2010 stěžovateli došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces.

2. Svědek M.

53. Stěžovatel argumentoval, že trestní řízení proti němu bylo nespravedlivé, protože jeho odsouzení se ve značné míře zakládalo na svědecké výpovědi poskytnuté M., který v průběhu řízení změnil výpověď s cílem získat výhodu z dohody se státním zastupitelstvím.

54. Vláda oponovala, že použití výpovědi svědka výměnou za jeho beztrestnost anebo jiné výhody samo o sobě nepostačuje na to, aby řízení bylo prohlášeno za nespravedlivé. V této souvislosti se odvolávala na rozhodnutí Soudu například Lorsé proti Nizozemí, č. 44484/98, ze dne 27. 10. 2004. Vláda připustila, že M. původně vypověděl jinak a změnil svoji verzi poté, co byl obviněn z vraždy O. v jiném řízení. Vnitrostátní soudy si však toto dobře uvědomovaly, a proto řádně přezkoumaly důkaz, který podal, a posoudily ho ve spojení s jinými dostupnými důkazy. Vláda zdůraznila, že důkaz poskytnutý M. byl jen jedním ze souboru důkazů proti stěžovateli, přičemž důkazy předložené stěžovatelem na jeho obhajobu byly náležitě přezkoumány a na vnitrostátní úrovni byly odmítnuty. Kromě toho v době, kdy M. změnil svoji výpověď a začal usvědčovat stěžovatele, bylo jeho trestní stíhání v jiném případě jen přerušeno a M. nemohl mít žádnou jistotu získání beztrestnosti. Naopak změnou své výpovědi usvědčil i sám sebe, za což nezískal žádnou výhodu, a proto nemohl mít nekalý motiv k tomu, aby svědčil v neprospěch stěžovatele. V každém případě vláda připomněla, že není úlohou Soudu, aby se zabýval skutkovými nebo právními omyly, kterých se údajně dopustil vnitrostátní soud, pokud tyto nezpůsobily porušení práv a svobod chráněných Úmluvou.

55. Stěžovatel v odpovědi zdůraznil, že byl prvostupňovým soudem dvakrát osvobozen předtím, než M. změnil svou výpověď, po které pak došlo k jeho odsouzení, přičemž důkaz poskytnutý M. byl klíčový v souhrnu důkazů proti němu, když všechny ostatní důkazy byly nepřímé a jen z doslechu. Domnívá se, že změna výpovědi ze strany M. byla důsledkem tlaku, který byl na něj vyvinut tím, že byl obviněn z vraždy O. a že byl v souvislosti s tímto obviněním vzat do vazby. Zopakoval, že trestní stíhání proti M. bylo nakonec zastaveno a M. byl zároveň propuštěn z vazby na svobodu. Stejně jako na vnitrostátní úrovni stěžovatel namítal, že ve výpovědi M. byly skutkové rozpory, přičemž jeho výpověď byla i v rozporu s dalšími důkazy. Z jeho pohledu vnitrostátní soudy tyto rozpory náležitě nepřezkoumaly a neposoudily. Stěžovatel dále zdůraznil, že trestní stíhání M. bylo nakonec zastaveno a od obvinění, které pozůstávalo ze dvou obvinění z vraždy a jednoho obvinění z křivé výpovědi, bylo upuštěno.

56. Soud shrnul uplatnitelné všeobecné principy v rozsudku Habran a Dalem proti Belgii, č. 43000/11 a 19380/11, rozsudek ze dne 17. 1. 2017, § 94– 6) takto:

– Primárním cílem Soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy je posoudit celkovou spravedlnost trestního řízení.

– Jeho úlohou podle čl. 19 Úmluvy je zajistit dodržování závazků, které na sebe převzaly smluvní státy Úmluvy. Není proto úlohou Soudu, aby v zásadě určoval, zda určitý druh důkazů akceptovaných vnitrostátními soudy pro účely uznání viny, má být přípustný. Článek 6 Úmluvy zaručuje právo na spravedlivé řízení, avšak nestanovuje žádná pravidla přípustnosti důkazu jako taková, protože to je předmětem regulace ze strany vnitrostátního práva.

– Soud při svém hodnocení posoudí řízení jako celek, současně vezme v úvahu práva obhajoby, ale i zájmy veřejnosti a obětí na tom, aby byl trestný čin náležitě vyšetřený, a v případě potřeby i práva svědků.

57. V posuzovaném případě stěžovatel namítá, že jeho odsouzení se v podstatné míře zakládalo na důkazu poskytnutém svědkem M., který byl podle stěžovatelova názoru státním zástupcem falešně motivován, aby svědčil proti stěžovateli výměnou za jeho beztrestnost.

58. Soud v první řadě poukazuje na argument vlády, že důkaz poskytnutý M. byl jen jedním ze souborů důkazů usvědčujících stěžovatele, avšak nebylo sporné, že ostatní důkazy byly nepřímé, že tvořily součást celku pouze při jejich posouzení s přímým důkazem poskytnutým M. a že v trestním řízení došlo k rozhodujícímu zvratu, když M. změnil svou výpověď a začal usvědčovat stěžovatele. Soud na základě toho dospěl k závěru, že důkaz poskytnutý M. byl, ne-li jako jediný, tak přinejmenším rozhodující důkaz proti stěžovateli.

59. Soud znovu opakuje, že použití výpovědí, které svědci poskytli výměnou za jejich beztrestnost nebo jiné výhody, může zpochybnit spravedlivost řízení proti obviněnému a může vyvolat závažné otázky v tom ohledu, že takové výpovědi jsou již ze samotné jejich podstaty manipulovatelné a mohou být poskytnuty výlučně s cílem získat výhody za ně nabízené anebo s cílem osobní pomsty. Riziko, že osoba může být obviněna a odsouzena na základě neověřených tvrzení, která mohou být učiněna ze zjištěných důvodů, nesmí být podceňováno (viz Habran a Dalem, cit. výše, § 100).

60. V důsledku toho Soud na základě skutkových okolností projednávaného případu považuje za přiměřené pokračovat v analýze tím, že zjistí, jak byla na vnitrostátní úrovni přezkoumána stěžovatelova námitka, a následně posoudí, zda je možno konstatovat, že vnitrostátní orgány podrobily věc přezkumu v adekvátním rozsahu.

61. Soud přitom bere na vědomí sled událostí v průběhu trestního řízení proti stěžovateli a před jeho odsouzením:

(i) M. byl obviněn z vraždy O. a v návaznosti na toto obvinění vzat do vazby. Po změně jeho výpovědi směrem k usvědčování stěžovatele byl z vazby propuštěn a trestní stíhání ve vztahu k tomuto obvinění bylo zastaveno.

(ii) Vznesení obvinění proti M. za to, že byl stěžovatelovým spolupachatelem při vraždě K., bylo dočasně odloženo. Až po stěžovatelovo odsouzení, i když předtím, než bylo rozhodnuto o jeho dovolání, byl(-o)

- a) M. trestně stíhán za křivou výpověď,
- b) rozhodnutí o zahájení tohoto trestního stíhání zrušeno,
- c) M. formálně obviněn z vraždy K. a
- d) trestní stíhání za tuto vraždu pravomocně zastaveno.

62. V důsledku toho v době stěžovatelova odsouzení a odvolání spočívaly výhody, které M. údajně získal výměnou za usvědčení stěžovatele v zastavení trestního stíhání pro vraždu O. a jeho propuštění z vazby na svobodu, jakož i v dočasném odložení zahájení jeho trestního stíhání z vraždy K.

63. Soud uvádí, že stěžovatelovy argumenty, kterými napadl důvěryhodnost M. jako svědka před vnitrostátními soudy, byly přezkoumány jen odvolacím soudem, a v této souvislosti stěžovatel nedostal žádnou specifickou odpověď od dovolacího soudu a Ústavního soudu.

64. Odvolací soud konstatoval, že změnou své předchozí výpovědi v trestním řízení proti stěžovateli M. kromě stěžovatele usvědčil i sám sebe a že nezískal žádnou výhodu, protože jeho trestní stíhání za vraždu K. bylo jen dočasně odloženo. Kromě toho odvolací soud shledal, že důkaz poskytnutý M. byl potvrzován i jinými usvědčujícími důkazy.

65. V této souvislosti Soud především uvádí, že se zdá, že přezkum odvolacího soudu se omezil pouze k výhodě, kterou mohl M. získat ve vztahu k trestnímu řízení ve věci vraždy K., avšak vůbec se nezabýval výhodou, kterou mohl dostat ve spojení s jeho trestním stíháním ve věci vraždy O. K tomuto trestnímu stíhání nebyly Soudu poskytnuty žádné podrobnosti, avšak nezpochybnitelným skutkovým tvrzením zůstává, že poté, co M. změnil svoji výpověď, bylo trestní stíhání ve věci vraždy O. zastaveno a on byl propuštěn z vazby na svobodu. Žádný z vnitrostátních soudů projednávajících věc stěžovatele k této skutečnosti neučinil jakékoliv stanovisko.

66. Za těchto okolností není možno konstatovat, že vnitrostátní soudy přezkoumaly stěžovatelův argument s odkazem na jeho celkový skutkový základ.

67. Kromě toho je Soud názoru, že závěr vnitrostátních soudů, že M. nezískal žádnou výhodu, je v rozporu s následným vývojem v podobě zrušení rozhodnutí o zahájení trestního stíhání, podle kterého měl spáchat trestný čin křivé výpovědi, a zastavení jeho trestního stíhání pro vraždu K., k čemuž došlo výlučně výměnou za jeho svědectví. Jak bylo uvedeno výše, je pravdou, že výsledek tohoto vývoje nastal až po trestním řízení proti stěžovateli, avšak již v průběhu tohoto trestního řízení bylo trestní stíhání M. za vraždu K. dočasně odloženo. Byl to předběžný krok směrem k ukončení tohoto trestního stíhání. Soud navíc uvádí, že výhody, které M. získal, mu byly poskytnuty v rámci pravomoci státního zastupitelství, a státní zastupitelství je na Slovensku organizováno jako jednotná hierarchie. To předpokládá určitý stupeň koordinace, který je v posuzovaném případě dále naznačován určitým personálním spojením účasti státního zástupce Š. v různých řízeních. Jelikož vláda neprokázala opak, Soud konstatuje, že předběžnou výhodu, kterou M. dostal

v době trestního řízení proti stěžovateli, nemožno oddělit od celkové výhody, kterou získal v souvislosti se svým vlastním trestním stíháním za vraždu K. výměnou za jeho svědectví, kterým usvědčil stěžovatele.

68. Zároveň Soud uvádí, že také nebylo tvrzeno ani prokázáno, že při posuzování důkazu poskytnutého M. v rámci trestního řízení proti stěžovateli byla věnována zvláštní pozornost skutečnosti, že tento důkaz pochází od svědka, který se sám podílel na spáchání předmětného trestného činu. Naopak, spíše se zdá, že tento důkaz byl přezkoumán a posouzen vnitrostátními soudy jako jakýkoliv jiný důkaz.

69. V tomto ohledu Soud poznamenává, že intenzita přezkumu vyžadovaného ve vztahu k důkazu poskytnutému spolupachatelem je přímo úměrná významu výhody, kterou tento spolupachatel získal výměnou za důkaz, který poskytne (viz Erdem proti Německu, č. 38321/97, rozhodnutí ze dne 9. 12. 1999). V posuzovaném případě výhoda, kterou M. získal, přesáhla snížení trestu anebo finanční výhodu, jelikož prakticky představovala beztrestnost za zločin vraždy.

70. Pokud jde o soudní přezkum okolností týkajících se dohody M. se státním zastupitelstvím a všech výhod z ní plynoucích v trestním řízení proti stěžovateli, jak bylo uvedeno výše, přezkum ze strany odvolacího soudu nebyl dostačující (na rozdíl od Habran a Dalem, cit. výše, § 113 a 115), přičemž vyšší soudy opomněly reagovat na tento argument stěžovatele. Kromě toho nutno poznamenat, že všechna rozhodnutí týkající se trestního stíhání M. byly přijaty výlučně v rámci pravomoci státního zastupitelství bez jakékoliv soudní kontroly.

71. S ohledem na význam důkazu M. v trestním řízení proti stěžovateli Soud konstatuje, že na základě specifických okolností tohoto případu, nebylo použití tohoto důkazu doprovázeno přiměřenými zárukami, kterými by byla zaručena celková spravedlnost (na rozdíl od Habran a Dalem, cit. výše, § 117)

3. Celkový závěr

72. Soud dospěl k závěru, že trestní řízení proti stěžovateli nespĺnilo záruky na spravedlivý proces podle čl. 6 Úmluvy.

V důsledku toho došlo k porušení čl. 6 úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Deklaruje* stížnost týkající se údajného porušení práva na spravedlivý proces za přijatelnou a zbytek stížnosti za nepřijatelnou;
2. *Prohlašuje*, že došlo k porušení čl. 6 Úmluvy;

(Zpracovali JUDr. Antonín Drašík a JUDr. Adrian Matúš)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
PRVNÍ SEKCE
5. 12. 2019
VĚC MAKEYAN A DALŠÍ PROTI ARMÉNII
(rozsudek ve věci Makeyan a další proti Arménii,
stížnost č. 46435/09)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 36 Listiny základních práv a svobod
§ 211 odst. 3, § 125 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:
spravedlivý proces – dokazování – odůvodnění – svědek

K upřednostnění výpovědi svědka ze stadia přípravného řízení

Autorský komentář:

Právu obviněného na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy neodporuje vydání odsuzujícího rozsudku založeného na usvědčující výpovědi svědka ze stadia přípravného řízení, pokud vnitrostátní soud v jeho odůvodnění přesvědčivě vyloží, že existovaly dostatečně pádné důvody k jejímu upřednostnění vůči odlišně vyznívající výpovědi svědka učiněné v hlavním líčení. Přestože Soud (bod 40.) zastává názor, že v zásadě by větší váha měla být přiznávána výpovědi svědka podané v soudním stadiu řízení, nevylučuje, že v konkrétním případě mohou nastat důvody pro postup odlišný. Jelikož rozhodnutí musí obsahovat vyložení přiměřených důvodů, na nichž jsou založena (tzv. princip řádného výkonu spravedlnosti), je nezbytné, aby soud náležitým odůvodněním svých závěrů tomuto požadavku dostál. V případě, že jeho závěry nelze považovat za svévolné nebo zjevně neopodstatněné, nelze očekávat, že by Soud do jeho hodnoticích úvah zasáhl a jeho posouzení zpochybnil [viz například *Moreira Ferreira* proti Portugalsku (č. 2) (GC), č. 19867/12, § 83; a zde citované případy].

Předkládané rozhodnutí Soudu, respektive jím hodnocená rozhodnutí vnitrostátních soudů, jsou příkladem takového posouzení důkazní situace, které porušení práva upraveného čl. 6 odst. 1 Úmluvy nezaložilo.

SKUTKOVÝ STAV

Trestní stíhání stěžovatelů, ukončené jejich pravomocným odsouzením, bylo vedeno proto, že dne 19. 2. 2008, kdy se v Arménii konaly prezidentské volby, navštívili jednu z volebních místností, kde se dostali do sporu s předsedou a členy volební komise, jimž vyhrožovali a bránili jim asi 30 minut v práci. Stěžovatelé (zástupci hlavního opozičního kandidáta) tvrdili, že volební místnost navštívili samostatně v průběhu dne a vyjádřili svoje znepokojení s porušováním pravidel, mj. manipulací s volebními urnami a dokumenty.

Během vyšetřování bylo vyslechnuto jedenáct svědků (předseda, zástupce a členové volební komise, kteří vypověděli, že stěžovatelé narušili volební hlasování vyhrožováním členům volební komise) a byly provedeny i konfrontace mezi dvěma stěžovateli a třemi svědky, při nichž tito svědkové setrvali na svých výpovědích.

K hlavnímu líčení před krajským soudem bylo předvoláno devět svědků, z nichž čtyři písemně požádali, aby se nemuseli řízení zúčastnit z obavy z nátlaku, urážení a obtěžování ze strany podpůrců stěžovatelů, pátý podal žádost ze zdravotních důvodů. Všichni tito svědci byli nakonec soudem vyslechnuti. Během hlavního líčení sedm z předvolaných svědků odvolalo svoji výpověď z přípravného řízení s tím, že k ní byli buďto navedeni, nebo jim byla diktována vyšetřovatelem a žádný incident se ve skutečnosti nestal. Jeden ze svědků na svojí výpovědi z přípravného řízení setrval, další neshledal rozdíl mezi poskytnutými údaji.

Krajský soud shledal stěžovatele vinnými a svoje rozhodnutí opřel o výpovědi všech jedenácti svědků z přípravného řízení a záznamy z volební místnosti, podle nichž k žádné manipulaci s volební urnou nedošlo. V odůvodnění svého rozsudku uvedl, že neuvěřil odvolání výpovědi některých ze svědků, neboť tito předtím vyjádřili svoje obavy a nechtěli znovu vypovídat. Jejich výpovědi z přípravného řízení vyhodnotil jako věrohodné.

Stěžovatelé proti odsuzujícímu rozhodnutí podali opravné prostředky, nebyli však úspěšní.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ÚMLUVY

27. Stěžovatelé namítli, že trestní řízení vedené proti nim bylo nespravedlivé, neboť vnitrostátní soudy nevycházely ze stěžejních svědeckých výpovědí učiněných pod přísahou před soudem a namísto nich upřednostnily výpovědi učiněné v přípravném řízení, o nichž svědci uvedli, že byly učiněny pod nátlakem. Odkázali přitom na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který v příslušné části stanoví:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem...“

28. Vláda popřela, že by k takovému porušení došlo.

A. K přijatelnosti

29. Soud shledává, že tato stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy a není nepřijatelná ani z jiného důvodu. Musí být tedy prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

I. Argumenty stran

a) Stěžovatelé

30. Stěžovatelé trvají na tom, že jejich řízení nebylo spravedlivé, protože byli uznáni vinnými, že bránili členům volební komise v práci, na základě svědeckých výpovědí za situace, kdy sedm z těchto svědků poté, co byly jejich výpovědi stěžovateli úspěšně rozporovány, tyto výpovědi z přípravného řízení stáhlo s tím, že k nim byli buďto navedeni, nebo jim byly diktovány vyšetřovatelem a žádný incident se stěžovateli se nestal.

31. Rozporovali tvrzení vlády, že výpovědi K. H., L. M., S. V., L. Mel., N. H., H. K. a L. S. z přípravného řízení byly podány z vlastní vůle. Odkázali přítom na prohlášení těchto svědků předložená Soudu, v nichž potvrdili, že jejich výpovědi z přípravného řízení nebyly pravdivé a trvali na výpovědích, které podali před soudem.

32. Pokud jde o vládou zmíněné žádosti několika svědků, aby se nemuseli dostavit na soud, stěžovatelé uvedli, že příslušné svědky je přinutily napsat policejní orgány. V této souvislosti poukázali na písemné prohlášení S. P., který se hlavního líčení nezúčastnil, předložené Soudu, v němž uvedl, že mu vyšetřovatel řekl, že by bylo pro něj lepší, kdyby k soudu nechodil a nevyprávěl, aby se vyhnul problémům. Uvedené žádosti byly každopádně zamítnuty soudem údajně proto, aby měli stěžovatelé možnost dostatečně výpovědi těchto svědků rozporovat. Přesto pak soud nechal v potaz, když ti sami svědci své výpovědi odvolali, a uzavřel, že tak učinili pod tíhou týchž externích vlivů, které tyto svědky vedly k podání neúspěšných žádostí, aby nemuseli vypovídat před soudem. Došlo tak k výsledku, který byl zároveň absurdní a pro stěžovatele nespravedlivý.

33. Souhrnně řečeno, stěžovatelé namítli, že byli odsouzeni výhradně na základě výpovědí svědků. Přestože krajský soud odkázal na záznamy z volební místnosti, tyto nepředstavovaly dostatečně průkazný důkaz, že stěžovatelé bránili volební komisi v práci. Rozporovali, že jim poskytnutá možnost napadnout výpovědi svědků u soudu se stala bezcennou, neboť krajský i odvolací soud výsledné důkazy ignorovaly, když nespravedlivě upřednostnily výpovědi svědků K. H., L. M., S. V.,

L. Mel., N. H., H. K. a L. S. z přípravného řízení, před jejich odvoláním těchto výpovědí u soudu.

b) Vláda

34. Vláda uvedla, že předmětné výpovědi z přípravného řízení byly učiněny dobrovolně, byly náležitě přezkoumány soudem a stěžovatelé, kteří byli zastoupeni obhájci, měli dostatečnou možnost dotyčným svědkům klást otázky. Výpovědi těchto sedmi svědků před soudem zásadně odporovaly jejich výpovědím učiněným během vyšetřování a pozdější výpovědi byly řádně připuštěny jako důkazy a pečlivě zhodnoceny soudcem.

35. Poukázala, že K. H., L. M., L. Mel. a S. V. v průběhu vyšetřování učinili více než jednu výpověď usvědčující stěžovatele. L. M., N. H. a S. V. navíc svoje výpovědi potvrdili, když byli znovu vyslýcháni jiným vyšetřovatelem, který případ převzal v březnu 2008. Mimoto měli první a druhý stěžovatel možnost klást L. M. a S. V. otázky během konfrontací, které byly provedeny během vyšetřování. L. M. a S. V. však svoje počáteční výpovědi během těchto konfrontací znovu potvrdili.

36. Vláda poznamenala, že N. H., S. V., L. M. a L. S. předložili předsedovi senátu písemné žádosti o povolení nezúčastnit se příslušných hlavních líčení, neboť se obávali, že budou uráženi a napadáni skupinami lidí podporujících stěžovatele. Soud shledal, že svědci odvolali svoje předchozí výpovědi v důsledku psychologického tlaku vyvíjeného stěžovatelem a jejich podporovateli, a nepovažoval proto jejich odvolání za věrohodné. Krom toho rozsudek krajského soudu odkazoval mimo jiné na výpovědi S. H. a V. G., kteří svoje usvědčující výpovědi z přípravného řízení potvrdili, a výpovědi V. G. a G. G. z přípravného řízení, které byly čteny.

2. Posouzení soudem

a) Obecná východiska

37. Soud znovu zdůrazňuje, že přestože čl. 6 odst. 1 zaručuje právo na spravedlivý proces, nestanoví žádná pravidla pro přípustnost důkazů nebo způsob, jakým mají být důkazy hodnoceny, neboť se jedná o otázky, které jsou primárně regulovány vnitrostátním právem a vnitrostátními soudy [viz mezi mnoha dalšími Bochan proti Ukrajině (č. 2) (GC), č. 22251/08, § 61, ECHR 2015; Moreira Ferreira proti Portugalsku (č. 2) (GC), č. 19867/12, 11. 7. 2017, § 83].

38. Soudu běžně nenáleží k přezkumu otázky jako například váha přisuzovaná vnitrostátními soudy jednotlivým důkazům nebo zjištěním či zhodnocením, která jsou jim předložena k posouzení. Soud by neměl vystupovat jako čtvrtá instance, a proto nebude podle čl. 6 odst. 1 zpochybňovat posouzení vnitrostátních soudů, pokud nelze jejich závěry považovat za svévolné nebo zjevně neopodstatněné [viz Moreira Ferreira (č. 2), cit. výše, § 83; a zde citované případy].

39. Soud také zdůrazňuje, že podle ustálené judikatury zrcadlí princip spojený s řádným výkonem spravedlnosti, by měly rozsudky soudů a tribunálů obsahovat přiměřené důvody, na nichž byly založeny (tamtéž § 84).

40. Pokud jde konkrétně o otázku hodnocení důkazů svědeckými výpověďmi, úkolem Soudu podle Úmluvy není rozhodnout, jestli byly výpovědi svědků správně připuštěny jako důkazy, ale spíše posoudit, zda bylo řízení jako celek – včetně způsobu, jakým byly důkazy získány – spravedlivé (viz mezi mnoha dalšími Doorson proti Nizozemsku, 26. 3. 1996, § 67, Zprávy 1996 II; Edwards proti Spojenému království, 16. 12. 1992, § 34, Série A č. 247 B).

Soud v minulosti zdůraznil, že pojem spravedlivého a kontradiktorního řízení předpokládá, že soud by v zásadě měl přikládat větší váhu výpovědi svědka učiněné před soudem než záznamu jeho či její výpovědi z přípravného řízení vyhotoveného obžalobou, pokud nejsou dobré důvody pro odlišný postup. Krom dalších důvodů je to proto, že výslech v přípravném řízení je primárně proces, během kterého státní zastupitelství sbírá informace pro přípravu na soudní řízení, aby podpořilo obžalobu před soudem, zatímco soud, který řízení vede, je povolán k tomu, aby rozhodl o vině obviněného po spravedlivém zhodnocení všech důkazů skutečně předložených v soudním řízení jejich přímým provedením před soudem. Soud proto musí přezkoumat, jestli vnitrostátní soudy odůvodnily svoje rozhodnutí ve vztahu k jakýmkoli námitkám stran provedených důkazů (viz zejména Huseyn a další proti Ázerbájdžánu, č. 35485/05 a 3 další, 26. 7. 2011, § 211).

b) Použití na projednávanou věc

41. Na úrovni Soudu poznamenává, že okolnosti projednávaného případu jsou odlišné od několika případů, v nichž v minulosti přezkoumával, jestli se principy vztahující se k nepřítomnému svědkovi použijí na situaci, kdy svědek odvolá svoji výpověď učiněnou v přípravném řízení, nebo při křížovém výslechu u soudu tvrdí, že si již na skutečnosti nepamatuje [viz například Vidgen proti Nizozemsku (rozh.), č. 68328/17, 8. 1. 2012, § 34–43; Bondar proti Ukrajině, č. 18895/08, 16. 4. 2019, § 74–82, s dalšími odkazy].

Klíčovým rozdílem je, že stěžovatelé měli ve skutečnosti v projednávaném případě během soudního líčení možnost klást dotčeným svědkům otázky, avšak soudy nakonec jejich odsouzení založily na výpovědích těchto svědků z přípravného řízení, přestože je v řízení před soudem odvolali.

Projednávaný případ proto není o odsouzení osoby na základě odvolané výpovědi nepřítomného svědka. Otázkou pro Soud je, zda bylo trestní řízení celkově spravedlivé s ohledem na použití odvolaných výpovědí z přípravného řízení jako důkazů proti stěžovatelům.

42. Soud zjišťuje, že odsouzení stěžovatelů bylo založeno na výpovědích z přípravného řízení následujících jedenácti svědků: S. H., K. H., L. M., S. V.,

L. Mel., V. G., N. H., H. K., L. S., G. G. a S. P. Přestože rozsudek krajského soudu zmínil také záznamy z volební místnosti, tyto neobsahovaly žádné informace o trestném činu přisuzovaném stěžovatelům, ale spíše záznamy relevantní ve vztahu k volebnímu procesu (viz bod 20).

43. Soud poznamenává, že devět z výše zmíněných svědků – jmenovitě S. H., K. H., L. M., S. V., L. Mel., V. G., N. H., H. K. a L. S. – bylo předvoláno, aby se zúčastnili soudního líčení proti stěžovatelům, což učinili. Poznamenává dále, že když byli vyslýcháni u soudu, K. H., L. M., S. V., L. Mel., N. H., H. K. a L. S. svoje výpovědi z přípravného řízení, v nichž předtím stěžovatele obvinili, odvolali s tím, že byli buďto navedeni, nebo jim byla výpověď diktována vyšetřovatelem (viz body 17. a 19.).

44. Soud shledává, že ve spisovém materiálu není nic, co by podporovalo závěr, že vyšetřovatel v přípravném řízení vyvíjel na K. H., L. M., S. V., L. Mel., N. H., H. K. a L. S. nezákonný tlak, krom jejich prohlášení před soudem a tímto Soudem, stejně jako v písemných prohlášeních S. P., která byla Soudu předložena stěžovateli (viz body 19., 31. a 32.). Soud dále shledává, že stejně tak není v předložených podkladech ničeho, co by naznačovalo, že předmětných sedm svědků vzneslo jakoukoli stížnost na vnitrostátní úrovni v tom směru, že jejich výpovědi byly v přípravném řízení získány nezákonně (viz na rozdíl od Huseyn a další, cit. výše, § 208–210). Významné je, že L. M. a S. V. potvrdili svoje přechodí výpovědi, když byli během vyšetřování podrobeni křížovému výsledku prvním a druhým stěžovatelem (viz bod 15.).

45. Důležité je také poznamenat, že stěžovatelé mohli přípuštění výpovědi z přípravného řízení dotčených sedmi svědků napadnout a vznést argumenty pro jejich vynětí z důkazů pro jejich nespolehlivost [viz Sahakyan a Mkrtchyan proti Arménii (rozh.), č. 57687/09, 63452/09 a 63455/09, 1. 10. 2013, § 106 a 107; Cutajar proti Maltě (rozh.), č. 55775/13, 23. 6. 2015]. Nelze proto říct, že by práva obhajoby nebyla během řízení zajištěna. Skutečnost, že sporné důkazy nakonec vyloučeny nebyly, tento závěr nemění.

46. Za okolností, kdy K. H., L. M., S. V., L. Mel., N. H., H. K. a L. S. odvolali svoje výpovědi z přípravného řízení – přičemž některé z nich byly již potvrzeny během křížového výsledku v průběhu vyšetřování – zatímco alespoň jeden svědek, jmenovitě V. G., potvrdil obsah své výpovědi z přípravného řízení pod přísahou (viz bod 19.), musel krajský soud zvolit mezi rozpornými verzemi událostí ve volební místnosti. Měl tu výhodu, že slyšel ústní svědectví všech sedmi výše zmíněných svědků a mohl pozorovat jejich chování, když byli podrobeni křížovému výsledku stranami. Učinil poté vlastní zhodnocení provedených důkazů, včetně žádostí dříve podaných některými z dotčených svědků, kteří žádali, aby se nemuseli líčení zúčastnit ze strachu z neblahé odezvy podpůrců stěžovatelů (viz bod 18.). Při volném hodnocení důkazů dospěl krajský soud k závěru, že výpovědi z přípravného řízení jsou věrohodnější. Vzal v úvahu především tu skutečnost, že tito svědci odvolali

svoje dřívější výpovědi pod tíhou vnějšího vlivu, a že byli podrobena psychologickému tlaku podpůrců stěžovatelů (viz bod 20.).

47. Soud v tomto směru znovu zdůrazňuje, že hodnocení důkazů je v první řadě věcí v pravomoci vnitrostátních soudů. Soud proto nebude podle čl. 6 odst. 1 zpochybňovat hodnocení vnitrostátních soudů, pokud nelze jejich závěry považovat za svévolné nebo zjevně neopodstatněné [viz *Moreira Ferreira* (č. 2), cit. výše, § 83]. Soud nadto v přecházejících případech shledal, že když je před vnitrostátní soudní orgány postaveno více rozporných verzí pravdy poskytnutých jednou osobou, nezpůsobuje konečné upřednostnění výpovědi z přípravného řízení před výpovědí učiněnou před soudem samo o sobě problém ve vztahu k celkové spravedlivosti řízení, pokud je toto upřednostnění odůvodněné a výpověď byla osobou podána dobrovolně [viz *Camilleri v. Malta* (rozh.), č. 51760/99, 16. 3. 2000].

Při vzetí v úvahu, že žádný ze svědků si nestěžoval na vnitrostátní úrovni na jakoukoli formu nátlaku, natožpak špatného zacházení ze strany vyšetřujících orgánů, a že určití svědci vznesli obavy z nátlaku podpůrců stěžovatelů jako důvod pro nezúčastnění se soudního líčení, zatímco alespoň jeden svědek plně potvrdil verzi událostí popsanou v jeho dřívější výpovědi, Soud shledává, že důvody, poskytnuté soudem pro přiznání větší váhy výpovědím z přípravného řízení dotčených sedmi svědků, byly dostatečné pro uspokojení příslušných kritérií stanovených judikaturou Soudu (viz bod 40.).

Za této situace a po zhodnocení předložených podkladů jako celku Soud neshledal, že by závěry krajského soudu potvrzené Trestním odvolacím soudem bylo možné považovat za svévolné nebo zjevně neopodstatněné. Krajský soud stěžovatele odsoudil na základě vlastního uvážení při hodnocení všech provedených důkazů, a jak bylo zmíněno výše, poskytl pro svoje rozhodnutí odůvodnění. Soud proto uzavírá, že proces stěžovatelů jako celek splnil standard spravedlivosti vyžadovaný čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

48. Nedošlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
26. 11. 2019
VĚC M. M. B. proti SLOVENSKU
(rozhodnutí ve věci M. M. B. proti Slovensku, stížnost č. 6318/17)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10 odst. 1, čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 5, 6, § 172 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád
§ 187 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
respektování soukromého života – **nedostatečně účinné vyšetřování obvinění ze sexuálního zneužívání malých dětí** – neschopnost vnitrostátních orgánů pracovat s protichůdnými důkazy citlivými na jejich kontext

K nutnosti citlivého hodnocení kontextu ve věci provedených důkazů

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí Soud akcentoval nutnost důsledného postupu orgánů činných v trestním řízení v případě vážného podezření na porušování sexuální integrity dítěte a nezbytnou odpovědnost státu za dostatečné a jednoznačné objasnění, zda k takovému narušení zájmů a blaha dítěte došlo. Zdůraznil smysl čl. 8 Úmluvy spočívající v ochraně jednotlivce před svévolným zásahem orgánů veřejné moci, a to i negativním, pokud stát nezajistí účinné respektování soukromého nebo rodinného života, obzvláště, jde-li o závažné činy, jako je znásilnění a sexuální zneužívání dětí. V takovém případě je na smluvních státech, aby zajistily účinnou a nezbytnou ochranu. Důraz je kladen na případy zneužívání dětí a dalších zranitelných osob majících nárok na účinně vedené vyšetřování a trestní stíhání (body 59. a 60.). Zvýšený význam Soud přiřkl povinností, které v takových případech státu vznikají podle čl. 3 a 8 Úmluvy, jedná-li se o děti, jež jsou údajně oběťmi sexuálního zneužívání, neboť je zavazují k účinnému respektování a provedení práv dítěte. Na základě svého přezkumu Soud poukázal na zjištěná opomenutí, jež byla způsobila k narušení spolehlivosti a efektivity vyšetřování (bod 73.), a to jak v obsahu zpracovaných znaleckých posudků, zejména o věrohodnosti stěžovatelky a jejího otce (body 74. a 75.), tak v nedostatečných důvodech, na nichž bylo založeno rozhodnutí vyšetřovatele o zastavení trestního stíhání, když vyšetřovatel

namísto toho, aby se pokusil o odstranění mezer a protichůdných názorů znalců, zastavil trestní stíhání na základě selektivního a poněkud nekonzistentního přístupu k hodnocení důkazů (bod 76.).

Rozhodnutí Soudu je přínosné především kvůli tomu, že je v něm zdůrazněn požadavek na dostatečnou soudní ochranu, kterou jsou smluvní státy povinny zajistit ve smyslu čl. 8 Úmluvy zaručujícího ochranu soukromého a rodinného života, a to i s důrazem na ochranu sexuálního života dítěte. Tím Soud nejenže navázal na svou předchozí judikaturu (viz například A, B a C proti Lotyšsku, stížnost č. 30808/11, 31. 3. 2016, § 159–175), ale rovněž vyjádřil nutnost, aby vnitrostátní orgány k řešení takových případů přistupovaly důsledně ve smyslu ochrany dětí zaručené zejména Úmluvou o právech dítěte (vyhlášenou Sdělením Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.).

Z pohledu české právní úpravy je toto rozhodnutí přínosné i pro výhrady vznesené Soudem proti procesnímu postupu slovenských policejních orgánů, které nezvolily konzistentní přístup k hodnocení dostupných důkazů a samy zastavily trestní řízení, čímž stěžovatelce znemožnily přístup k soudu (bod 76.). V tom lze shledávat význam i ve vztahu k možnému porušení čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod garantujícího právo domáhat se svých práv u nezávislého a nestranného soudu, a to i v reakci na ustanovení § 172 odst. 1 písm. a) tr. ř., podle něhož může státní zástupce zastavit trestní stíhání, je-li nepochybné, že se nestal skutek, pro který se trestní stíhání vede. Soud však naznačil, že ve věci stěžovatelky takové pochybnosti s ohledem na nejednoznačné závěry znaleckých posudků i dobu, kdy k druhému zastavení trestního stíhání došlo, stále existovaly. Právě nutnost eliminovat „selektivní a nekonzistentní přístup k hodnocení důkazů“ se v české právní úpravě promítá do zásad zakotvených v § 2 odst. 5, 6 tr. ř., jež musí respektovat i policejní orgány a státní zástupce, a v případě, že nelze rozptýlit dalším vyšetřováním pochybnosti, zda se skutek stal či nikoliv, je státní zástupce povinen podat obžalobu (srov. rozhodnutí č. 28/1977 Sb. rozh. tr.).

(JUDr. Milada Šámalová)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka je slovenská občanka, nar. v roce 2008, jejímž stěžejním tvrzením bylo, že postupem slovenských orgánů při vyšetřování obvinění jejího otce z toho, že ji sexuálně zneužíval, došlo k porušení čl. 8 Úmluvy. Na základě trestního oznámení matky stěžovatelky, která měla podezření, že stěžovatelka byla svým otce v období od července do prosince 2012 sexuálně zneužívána, bylo dne 18. 1. 2013 zahájeno první trestní stíhání proti neznámému pachateli, které skončilo dne 17. 5. 2015 zastavením trestního stíhání, protože nebylo zjištěno, že byl spáchán trestný čin. Důvodem byl závěr znaleckého posudku znalce E. S., že stě-

žovatelka nevykazuje známky sexuálního zneužívání („první znalecký posudek“). Druhé trestní stíhání, v důsledku zjištění Centra pedagogicko-psychologického poradenství v Košicích, že stěžovatelka hovořila o událostech z roku 2012, iniciovala matka, a to i s ohledem na kresby stěžovatelky a zprávu psychologa, že stěžovatelka prostřednictvím svých obrázků a uskutečněných sezení odhalila případy zneužívání, bylo zahájeno proti otci stěžovatelky dne 23. 4. 2014. Z podnětu vyšetřovatele byly zpracovány posudky znalce V. S. na osobnost stěžovatelky („druhý znalecký posudek“), podle nějž nevykazovala známky typické pro sexuální zneužívání dětí, ale spíše známky emočního zmatení. Znalec V. S. byl během trestního řízení vyslechnut vyšetřovatelem. Na dotaz, zda stěžovatelka nakreslila během znaleckého vyšetření nějaké kresby, a pokud ano, proč je nepřipojil ke znaleckému posudku, odpověděl kladně s odůvodněním, že volba znalecké metody spadá do jeho kompetence. Podle třetího a čtvrtého znaleckého posudku, znalců V. S. a D. C.-Š., otec stěžovatelky netrpí patologickými symptomy ani sexuální deviací a je bez sexuální agresivity, což však nevylučuje jeho sexuální obtěžující chování. Byla zkoumána i osobnost matky („pátý znalecký posudek“), znalcem D. H., se závěrem o její mírně zvýšené tendenci ke lhaní, vytváření předsudků a zmatečnosti ohledně reality a tím, že by mohla zmanipulovat stěžovatelku a stimulovat její sexuální představitost. Z podnětu matky byl vypracován další znalecký posudek na stěžovatelku („šestý znalecký posudek“), znalcem O. T., jehož závěrem bylo, že stěžovatelka projevila symptomy sexuálního zneužívání a ke svému posudku připojil několik kreseb, jež zachycovaly otce stěžovatelky sexuálně orientovaným způsobem. Znalecký posudek Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě (dále jako „sedmý znalecký posudek“) konstatoval, že bylo vysoce pravděpodobné, že stěžovatelka nevykonstrovala události, které popisovala, a že si prožila sexuální zneužívání a prožívala vnitřní úzkost a obecný strach; byla také velmi sexuálně vnímavá a její vnitřní stabilita byla narušena minulou nedostatečnou sexuální stimulací.

Dne 23. 4. 2015 byl otec stěžovatelky obviněn ze spáchání trestného činu sexuálního zneužívání. Ke stížnosti otce však Krajská prokuratura dne 28. 5. 2015 rozhodnutí o jeho obvinění zrušila (znalecký posudek neobsahoval konstatování toho, zda stěžovatelka byla či nebyla sexuálně zneužívána) a nařídila doplnit dokazování výslechem znalců. Po jeho doplnění vyšetřovatel shledal, že důkazní situace se nezměnila a dne 28. 10. 2015 bylo trestní stíhání vedené proti otci stěžovatelky zastaveno, protože nebylo pochyb o tom, že ke spáchání trestného činu nedošlo.

Ústavní soud zamítl ústavní stížnost stěžovatelky podanou dne 9. 2. 2016 jako zjevně neopodstatněnou.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 A 8 ÚMLUVY

41. Stěžovatelka namítala, že orgány činné v trestním řízení i Ústavní soud nedodržely pozitivní závazky jim plynoucí z čl. 8 Úmluvy, a to chránit její fyzickou integritu a soukromý život a vést efektivní vyšetřování obvinění ze sexuálního zneužívání. Tvrdila zejména, že vnitrostátní orgány zastavily trestní stíhání a dospěly k závěru, že nebyl spáchán žádný trestný čin, přestože bylo potvrzeno, že byla zneužita. Rovněž namítala, že příslušné rozhodnutí ze dne 28. 10. 2015 bylo svévolné a nedostatečně odůvodněné.

42. V tomto ohledu se stěžovatelka odvolávala na čl. 8 odst. 1 Úmluvy, podle něhož „Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, domova a korespondence.”

(...)

A. Přípustnost

44.–45. Vláda zpochybnila přijatelnost stížnosti tím, že stěžovatelka nevyužila možnosti podat podnět prokurátorovi podle § 31 a 34 zákona č. 153/2001 Z. z., o prokuratuře, účinného do dne 31. 12. 2015, a že formulovala svou ústavní stížnost způsobem, který bránil Ústavnímu soudu účinně přezkoumat průběh vyšetřování, protože neodkázala na žádné procesní požadavky vyplývající z čl. 3 a 8 Úmluvy, ale pouze zpochybňovala posouzení důkazů učiněné vyšetřovatelem a závěry vyšetřování. Stěžovatelka nesouhlasila a tvrdila, že podle jejího názoru byla jediným účinným opravným prostředkem, který měla k dispozici, ústavní stížnost. Ta však byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná, nikoli jako procesně vyloučená kvůli tomu, že stěžovatelka nevyužila jiné vnitrostátní opravné prostředky (...).

46. Soud poznamenal, že stěžovatelka v projednávané věci podala ústavní stížnost, kterou Ústavní soud neodmítl jako nepřijatelnou pro nevyčerpání jiných opravných prostředků, konkrétně pro nepodání podnětu prokurátorovi, a byl toho názoru, že stěžovatelku nelze postihovat za to, že nevyužila opravný prostředek, který je umístěn v hierarchii vnitrostátních opravných prostředků na nižší úrovni, pokud využila opravný prostředek poslední instance – ústavní stížnost – a pokud sám Ústavní soud nepovažoval takový postup za problematický. Bylo by vskutku zbytečně formalistické požadovat, aby stěžovatelé nejprve podali opravný prostředek, k jehož podání je nezavázal ani vnitrostátní soud nejvyšší instance (viz D. H. a ostatní proti České republice, 13. 11. 2007, § 118, ESLP 2007-IV).

47. Pokud jde o argument vlády, že stěžovatelka zabránila Ústavnímu soudu účinně se zabývat svou stížností, Soud poznamenal, že stěžovatelka ve své ústavní stížnosti zpochybňovala nedostatek účinné ochrany ze strany státních orgánů a ne-

souhlasila se stěžejními důvody, které vedly k zastavení trestního stíhání. Nelze očekávat, že by napadla samostatně každý procesní krok učiněný vyšetřovatelem, neboť ty se projeví až v konečném rozhodnutí ze dne 28. 10. 2015, proti kterému brojila.

(...)

49. Soud shledal, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy ani nepřijatelná z jiných důvodů, a proto musela být prohlášena za přípustnou.

B. Podstata sporu

1. Podání procesních stran

50. Stěžovatelka argumentovala, že nežádala Soud, aby znovu přezkoumal skutková zjištění vyšetřovatele, ale spíše aby zhodnotil, zda vnitrostátní orgány vyvíjely dostatečné úsilí ke zjištění všech skutečností tím, že provedly analýzu všech na kontext citlivých událostí (stěžovatelka odkázala na M. C. proti BulharSKU, stížnost č. 39272/98, § 177, ESLP 2003 XII).

51. Podle jejího názoru byl závěr vyšetřovatele, že neexistovaly pochybnosti o tom, že k událostem nedošlo, extrémně svévolný, protože odporoval části zjištěných důkazů, zejména pak sedmému znaleckému posudku a výpovědím jeho zpracovatelů. Vnitrostátní orgány se nepokusily odstranit rozpory ve znaleckých posudcích. Stěžovatelka v této souvislosti tvrdila, že znalci a vyšetřovatelé neměli nezbytné zvláštní vzdělání k identifikaci dětských obětí sexuálního zneužívání, jejichž příznaky se mohou často lišit od toho, co by vyšetřovatel (a někteří odborníci) mohli očekávat (...).

52. Stěžovatelka tedy tvrdila, že vnitrostátní orgány nevedly účinné vyšetřování jejich obvinění ze sexuálního zneužívání a neochránily její integritu a soukromý život.

53. Vláda nejprve namítla, že ve vnitrostátních právních předpisech týkajících se trestného činu sexuálního zneužívání neexistovaly žádné nedostatky (srov. s rozsudkem E. S. a ostatní proti Slovensku, stížnost č. 8227/04, 15. 9. 2009). Nadále pak tvrdila, že stěžovatelka byla kritická výhradně vůči výsledku trestního řízení, nikoliv proti kvalitě nebo průběhu samotného vyšetřování; rovněž nevnášela námítky proti výsledku prvního vyšetřování.

54. S odkazem na relevantní části rozhodnutí ze dne 28. 10. 2015 vláda zpochybnila argument stěžovatelky, že byl prokázán čin sexuálního zneužívání. Zdůraznila, že vyšetřovatel vzal v úvahu všechny dostupné důkazy a že názory znalců se lišily, pokud šlo o to, zda stěžovatelka vykazovala příznaky sexuálního zneužívání. Kromě toho byly znalecké posudky, jež byly příznivé pro verzi stěžovatelky, předloženy bez znaleckého vyšetření jejího otce. Znalkyně V. S. nezjistila žádné

tendence otce stěžovatelky ke lhaní ani žádné sexuálně deviantní nebo agresivní chování. Naproti tomu znalkyně D. H. poukázala na možné manipulativní jednání ze strany matky stěžovatelky a na její tendenci fantazírovat a činit předsudky.

(...)

2. Hodnocení Soudu

(a) Obecné principy

58. Soud opětovně uvádí, že cílem čl. 8 Úmluvy je v zásadě ochrana jednotlivce před svévolným zásahem orgánů veřejné moci. Toto ustanovení však nejenže nutí stát, aby se zdržel takového zasahování; kromě tohoto primárně negativního závazku jsou zde i pozitivní závazky spojené s účinným respektováním soukromého nebo rodinného života. Tyto povinnosti mohou zahrnovat přijetí opatření určených k zajištění respektování soukromého života, a to i v oblasti vzájemných vztahů mezi jednotlivci (viz Söderman proti Švédsku, stížnost č. 5786/08, § 78, ESLP 2013, s dalšími odkazy). Volba prostředků určených k zajištění souladu s čl. 8 Úmluvy v oblasti vzájemných vztahů mezi jednotlivci je v zásadě záležitostí, která spadá do prostoru pro uvážení smluvních států, ať už jsou závazky vůči státu pozitivní či negativní. Existují různé způsoby, jak zajistit respektování soukromého života, přičemž povaha povinnosti státu bude záviset na konkrétním aspektu soukromého života, který je předmětem sporu. Je-li v sázce zvláště důležitý aspekt existence nebo identity jednotlivce, nebo pokud dotčené činnosti zahrnují nejmimnější aspekt soukromého života, je volnost poskytnutá státu příslušně zúžena (viz tamtéž, § 79, s dalšími odkazy).

59. Pokud jde konkrétně o závažné činy, jako je znásilnění a sexuální zneužívání dětí, kde jsou ohroženy základní hodnoty a základní aspekty soukromého života, je na smluvních státech, aby zajistily, že mají v právních řádech zakotvena účinná trestněprávní ustanovení (viz X a Y proti Nizozemsku, 26. 3. 1985, § 27, Série A č. 91; a M. C. proti Bulharsku, stížnost č. 39272/98, § 150, ESLP 2003-XII). Tato povinnost vyplývá také z jiných mezinárodních pramenů, jako jsou mimo jiné čl. 19 a 34 Úmluvy o právech dítěte a hlava VI, „Trestní právo hmotné“, Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti pohlavnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (viz výše citovaný rozsudek Söderman, § 82).

60. Soud v této souvislosti znovu zdůrazňuje, že sexuální zneužívání je bezpochyby zavrženímhodným typem trestného činu, který má vysilující účinky na jeho oběti. Děti a další zranitelné osoby mají nárok na státní ochranu ve formě účinného odstranění od tak závažných typů zásahů do podstatných aspektů jejich soukromého života (viz Stubbings a ostatní proti Spojenému království, 22. 10. 1996, § 64). Státy mají tedy pozitivní povinnost, obsaženou v čl. 8 Úmluvy, kriminalizovat trestné činy proti takové osobě, včetně pokusů o trestné činy, a posílit odrazující

účinek kriminalizace uplatněním ustanovení trestního práva v praxi prostřednictvím účinně vedeného vyšetřování a trestního stíhání (viz, *mutatis mutandis*, M. C. proti Bulharsku, citovaný výše, § 153). Pokud je ohroženo fyzické a morální blaho dítěte tak jako v projednávaném případě, má tento požadavek ještě větší význam (viz K. U. proti Finsku, stížnost č. 2872/02, § 46, ESLP 2008).

61. Soud rovněž připomíná, že právo na lidskou důstojnost a psychickou integritu vyžaduje zvláštní pozornost, pokud je obětí násilí dítě (viz C. A. S. a C. S. proti Rumunsku, stížnost č. 26692/05, 20. 3. 2012, § 82). Povinnosti, které v takových případech státu vznikají podle čl. 3 a 8 Úmluvy, týkající se a ovlivňující dítě, jenž je údajně obětí sexuálního zneužívání, vyžadují účinné provedení práva dítěte, aby byly primárně zohledněny jeho nejlepší zájmy a aby byla vnitrostátními orgány náležitě zohledněna zvláštní zranitelnost dítěte a tomu odpovídající potřeby (viz A a B proti Chorvatsku, stížnost č. 7144/15, 20. 6. 2019, § 111).

62. Podobně Soud v případě Remetin proti Chorvatsku (č. 2), stížnost č. 7446/12, 24. 7. 2014, § 70, dovedl, v souvislosti s útoky soukromých osob na fyzickou integritu jiné osoby, že ochrana státu podle čl. 8 Úmluvy, by měla být zajištěna prostřednictvím účinných trestněprávních mechanismů. Ukořel Soudu je v takových případech zkoumání účinnosti a způsobu, jakým byly příslušné trestněprávní mechanismy implementovány (viz tamtéž, § 96 a 103).

63. Co se týká činů, jež nedosahují závažnosti těch ve věcech X a Y proti Nizozemsku (citováno výše) a M. C. proti Bulharsku (citováno výše), zkoumal Soud v souladu s čl. 8 Úmluvy povinnost státu chránit například nezletilé osoby před škodlivým ovlivňováním (viz výše citovaný rozsudek K. U. proti Finsku, § 45–49) nebo nezletilé dívky před sexuálními incidenty ovlivňujícími intimní aspekty jejich soukromého života (A, B a C proti Lotyšsku, stížnost č. 30808/11, 31. 3. 2016, § 159–175). Vzhledem k tomu, že předmětné činy nelze považovat za banální, jelikož představují potenciální hrozbu pro tělesnou a duševní pohodu nezletilých, Soud shledal, že účinného odrazení pachatele lze dosáhnout pouze uplatňováním trestněprávních předpisů v praxi, a to prostřednictvím účinného vyšetřování (viz výše citované rozsudky K. U. proti Finsku, § 43; a A, B a C proti Lotyšsku, § 163).

64. Obecněji však platí, že pokud jde o méně závažné činy mezi jednotlivci, které mohou i přesto porušovat psychologickou integritu, tak povinnost státu podle čl. 8 Úmluvy udržovat a poskytovat odpovídající právní rámec zajišťující její ochranu nemusí vždy vyžadovat existenci efektivního trestněprávního ustanovení týkajícího se konkrétního činu. Tento právní rámec by mohl zahrnovat i občansko-právní prostředky nápravy, jež by byly způsobilé k poskytování dostatečné ochrany (viz výše citovaný rozsudek Söderman, § 82).

(b) Aplikace těchto principů na projednávanou věc

65. V projednávané věci Soud shledává, že tvrzení stěžovatelky o sexuálním zneužívání jsou podporována několika znaleckými posudky. Dále není sporné,

že slovenské trestní právo zakazovalo stěžovatelkou tvrzené sexuální zneužívání a umožňovalo trestní stíhání odpovědných osob. Za těchto okolností byl stát podle čl. 8 Úmluvy povinen řídit se ustanoveními kriminalizujícími sexuální zneužívání dětí a uplatňovat je v praxi prostřednictvím účinně vedeného vyšetřování a trestního stíhání, přičemž měl dbát na zvláštní zranitelnost stěžovatelky, její důstojnost a její práva jakožto dítěte a oběti trestného činu (viz odstavce 59 až 61 výše).

(...)

68. Soud připomíná, že první obvinění z možného sexuálního zneužívání stěžovatelky bylo podáno její matkou v roce 2012. V té době psychologové ze specializovaného střediska v Prešově, jednající na žádost matky, dospěli k závěru, že neobvyklé chování stěžovatelky by mohlo být přičitatelné syndromu týraných a zanedbávaných dětí. Na druhou stranu, přibližně ve stejnou dobu a na žádost vyšetřovatele, byla stěžovatelka vyšetřena jiným psychologem, L. L., který v jejím chování neshledal žádné mimořádné rysy. Znalecký posudek vypracovaný v průběhu prvního vyšetřování znalcem E. S. rovněž nevypovídal o žádných známkách sexuálního zneužívání. Dva znalecké posudky předložené matkou stěžovatelky v roce 2014 však závěr o tom, že stěžovatelka vykazuje příznaky sexuálního zneužívání, obsahovaly, což vedlo k opětovnému otevření vyšetřování. Současně autor druhého znaleckého posudku připustil, že k jeho zprávě úmyslně nepřipojil kresby stěžovatelky.

69. V kontextu tak odlišných znaleckých posudků byli k vyšetření stěžovatelky přibráni znalci z Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě. Podle jejich závěrů bylo vysoce pravděpodobné, že stěžovatelka zažila sexuální zneužívání. Zjistili, že odhalování podrobností o sexuálním zneužívání stěžovatelky byl trvajícím proces a že její výroky by postrádaly důslednost, detaily a neverbální gesta, pokud by byla vystavena vnějším vlivům, což se nestalo; hodnotu připisovali také kresbám předloženým stěžovatelkou v průběhu vyšetřování a jejímu psychologickému vyšetření.

70. Soud rovněž poznamenává, že v průběhu druhého vyšetřování bylo vypracováno několik znaleckých posudků za účelem posouzení psychologického profilu stěžovatelky a jejích rodičů, kteří byli též vyslechnuti vyšetřovatelem. Znalci V. S. a E. S. dospěli ohledně stěžovatelky ke stejným závěrům, tedy, že neměla tendenci lhát, ale mohla si plést realitu s představivostí. Zpracovatelé sedmého znaleckého posudku dospěli k závěru, že stěžovatelka již dokázala rozeznat realitu od fantazie a nevykazovala žádné osobnostní rysy, které by mohly negativně ovlivnit její tvrzení. Přestože svědectví malého dítěte muselo být zajištěno s maximální opatrností, Soud zdůrazňuje, že žádný ze zúčastněných odborníků neshledal, že by stěžovatelka mohla skutečně lhát. Byla považována za schopnou reprodukovat to, jak vnímala proběhlé události, zejména pak ty opakující se, a její neverbální výrazy se zdály být spíše přesvědčivými.

71. Soud uznává, že slovenské orgány čelily obtížnému úkolu, protože musely posoudit dvě protichůdné verze událostí, které se odehrály v minulosti, a měly ne-

dostatek „přímých“ důkazů. Soud také nepodceňuje úsilí vyšetřovatele a okresních a krajských prokurátorů při jejich práci na případu, jelikož všechny zúčastněné osoby dostaly příležitost podávat důkazy, a bylo vypracováno několik znaleckých posudků.

72. Podle názoru Soudu problémem tedy není to, zda bylo shromážděno dostatečné množství důkazního materiálu, ale to, zda orgány zvolily konzistentní přístup k hodnocení dostupných důkazů (viz body 74. a 75. níže), zda jejich konečné rozhodnutí bylo dostatečně odůvodněné a přesvědčivé (viz bod 76. níže), a tím pádem, zda byly příslušné mechanismy trestněprávních ustanovení provedeny účinně.

73. Na základě svého přezkumu Soud nemůže nepoukázat na několik opomenutí, jež byla způsobila k narušení spolehlivosti a efektivity vyšetřování.

74. Zaprvé, ačkoli byl sedmý znalecký posudek pořízen za účelem vyřešení rozdílu v předchozích znaleckých posudcích a výpovědích, tak z rozhodnutí ze dne 28. 10. 2015 vyplývá, že vyšetřovatel tento záměr zohlednil pouze okrajově, zvažujíc, že ve světle jiných důkazů nestačí závěry tohoto znaleckého posudku k prokázání toho, že došlo ke spáchání trestného činu. Dále nebyly dovozeny žádné závěry z názoru zpracovatelů znaleckého posudku, podle kterého bylo odhalování podrobností o stěžovatelčině sexuálním zneužívání procesem složeným ze stadií, ve kterých stěžovatelka mohla reagovat odlišně, což by mohlo vysvětlit i některé nesrovnalosti v předchozích znaleckých posudcích. Stejně tak nebyl zohledněn závěr znalců, že důvěryhodnost tvrzení stěžovatelky byla podpořena ve všech směrech tím, že její ústní popis událostí byl v souladu s jejím neverbálním projevem a s jejími kresbami. Stupeň důležitosti, který měl být přikládán neverbální komunikaci stěžovatelky, tedy nebyl předmětem jakéhokoli posouzení. Na druhé straně se vyšetřovatel pokusil přenést odpovědnost za rozhodnutí na autory znaleckého posudku.

75. Z druhé se zdá, že při vyšetřování otce stěžovatelky znalkyní D. C. -Š. došlo k selhání, neboť ta uvedla, že sexuální zneužívání dětí by mohlo mít pouze sexuální nebo psychiatrickou motivaci, avšak u otce stěžovatelky jakoukoli takovou motivaci vyloučila, přičemž uvedla, že její vyšetření nebylo zaměřeno na objasnění psychiatrického problému. Proto bylo bezpochyby nutné objasnění toho, jaké závěry mohly být z jejich zjištění bezpečně vyvozeny, a naopak, jaké byly spíše spekulativní.

76. Zatřetí nebyly přesvědčivé ani podrobně vysvětleny důvody, na nichž bylo v projednávané věci založeno rozhodnutí vyšetřovatele o zastavení trestního stíhání. Vyšetřovatel se omezil spíše na rozsáhlé shrnutí příslušných procesních kroků uskutečněných v průběhu vyšetřování, aniž by podrobně vysvětlil, proč se rozhodl nespolehat na názor znalců z výzkumného ústavu, jež se zabývali všemi relevantními otázkami, včetně možného původu odlišností v ostatních dříve předložených znaleckých posudcích. Vyšetřovatel namísto toho, aby se pokusil o odstranění mezer a protichůdných názorů znalců, zastavil trestní stíhání na základě toho, co se

nyní jeví jako selektivní a poněkud nekonzistentní přístup k hodnocení důkazů. Je třeba rovněž poznamenat, že ačkoli se ve sdělení svému nadřízenému okresní prokurátor domníval, že vyšetřování nevedlo k jednoznačnému výsledku, tak rozhodnutí o zastavení trestního stíhání bylo vydáno na základě ustanovení § 215 zákona č. 301/2005 Z. z., trestného poriadku, tedy za předpokladu, že nebylo pochyb o tom, že napadený čin nebyl spáchán, což znemožnilo pokračování v trestním řízení, pokud by to bylo vhodné, u trestních soudů.

77. I přesto, že Soud nepodceňuje práci orgánů činných v projednávané věci a nemůže nahradit vnitrostátní orgány při posuzování skutkových okolností případu ani rozhodovat o trestní odpovědnosti otce stěžovatelky, tak je toho názoru, že vnitrostátní orgány nedokázaly přesvědčivě zhodnotit protichůdné důkazy a znalecké posudky zpracované k vyřešení tohoto problému, nedokázaly posoudit věrohodnost verbálních a neverbálních projevů stěžovatelky a prokázat skutečnosti provedením citlivého hodnocení kontextu těchto důkazů (viz bod 74 výše) (viz C. A. S. a C. S. proti Rumunsku, citovaný výše, § 78), a to s náležitým ohledem ke zvláštním psychologickým faktorům souvisejícím s případy týkajícími se sexuálního zneužívání nezletilých (viz body 59 až 61 výše).

78. V souvislosti s tím Soud znovu zdůrazňuje, že při posuzování toho, jak stát plní své pozitivní závazky podle čl. 8 Úmluvy, by měla být značná pozornost věnována úsilí orgánů sociálních služeb a orgánů ochrany dětí vynaloženému při řešení této situace a poskytování pomoci a poradenství dotčeným jednotlivcům (viz M. P. a ostatní proti Bulharsku, stížnost č. 22457/08, 15. 11. 2011, § 114). V projednávaném případě se však zdá, že orgán sociální ochrany, který byl rovněž ustanoven jako opatrovník stěžovatelky, takové úsilí nevykazoval, a dokonce ani nezletilou stěžovatelku osobně nevyšetřil.

79. Soud uzavírá, že způsobem, jakým byly v projednávané věci uplatněny trestněprávní mechanismy, nebyly naplněny procesní povinnosti žalovaného státu vyplývající z čl. 8 Úmluvy.

80. Proto došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. *Jednomyslně* prohlásil stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje* šesti hlasy proti jednomu, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy;
3. *Rozhoduje* šesti hlasy proti jednomu,
 - (a) že žalovaný stát má zaplatit stěžovatelce ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci podle čl. 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky:
 - (i) 10 000 eur (deset tisíc eur) a případnou částku daně, z titulu nemajetkové újmy;

(ii) 2 991 eur (dva tisíce devět set devadesát jedno euro) a případnou částku daně, z titulu náhrady výdajů a nákladů řízení;

(b) že od uplynutí výše uvedené lhůty tří měsíců až do zaplacení bude stanovená částka navyšována o prostý úrok se sazbou rovnající se sazbě marginální zápůjční facility Evropské centrální banky platné v tomto období, zvýšené o tři procentní body.

(Zpracovali JUDr. Milada Šámalová, Mgr. Josef Zelinka)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
19. 11. 2019
VĚC K. O. A V. M. PROTI NORSKU
(rozsudek ve věci K. O. a V. M. proti Norsku, stížnost č. 64808/16)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 14 a násl. zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí
§ 953 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
§ 452 a násl. zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních

Klíčová slova:
respektování rodinného života – sociálně-právní ochrana dětí – práva rodičů
na styk s dítětem – znovusjednocení rodiny – nejlepší zájem dítěte – přiměřenost
opatření orgánu sociálně-právní ochrany dětí

**Rozsah práv rodičů na styk s dítětem při jeho odnětí z péče rodičů a svěřeni
do ústavní péče, respektive péče jiné osoby**

Autorský komentář:

Předmětem předloženého rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva (dále „Soud“) byla otázka přiměřenosti zásahu do práva stěžovatelů na respektování rodinného života (čl. 8 Úmluvy) v podobě svěřeni jejich dítěte do veřejné péče, respektive následně do péče pěstounské spolu s úzce stanoveným rozsahem práv na styk s dítětem. Jedná se o další rozhodnutí Soudu vyjadřující se k praxi norských orgánů sociálně-právní ochrany dětí při odebrání dítěte z péče rodičů (srov. zejména i v textu předloženého rozsudku citovaný plenární rozsudek ve věci Strand Lobben a ostatní proti Norsku, č. 37283/13), kdy ve zde posuzované věci postupovaly tyto orgány značně restriktivně, zejména ohledně otázky rozsahu styku rodičů s dítětem.

Soud se zabýval dvěma okruhy námitek stěžovatelů: v první řadě bylo napadáno samotné odnětí dítěte z péče rodičů a jeho svěřeni do veřejné, respektive následně pěstounské péče (neshledáno porušení Úmluvy); za druhé stěžovatelé brojili proti nepřiměřeně úzkému rozsahu práv na styk s jejich nezletilou dcerou. Význam předkládaného rozsudku pak spočívá zejména v posouzení druhého okruhu námitek, kde Soud konstatoval porušení Úmluvy a rozvedl obecné principy plynoucí z čl. 8

Úmluvy, konkrétně na straně jedné znovusjednocení rodiny jakožto konečný účel podobných opatření, jehož zajišťování představuje pozitivní závazek smluvních států, a nejlepší zájem dítěte na straně druhé. Zdůraznil zde, že orgány sociálně-právní ochrany dětí nemohou při úvahách nad stanovením práv kontaktu s dítětem v případě jeho odebrání z péče rodičů předem vyloučit možnost budoucího sjednocení rodiny a naopak mají pozitivní závazek vytvářet takové podmínky (včetně umožnění pravidelného styku rodičů s dítětem), aby bylo sjednocení rodiny v budoucnu uskutečnitelné. Současně samozřejmě musí náležitě zohlednit i zájmy dítěte, avšak závěr o neslučitelnosti navrácení dítěte do péče rodičů s jeho nejlepšími zájmy, který jedině může ospravedlnit omezení styku rodičů a dítěte, musí být vždy důkladně odůvodněn.

V českých poměrech má rozhodnutí praktický význam zejména v případech, kdy soud rozhoduje (ať již přímo, nebo nepřímo, kdy jde o důsledek jeho rozhodnutí) o omezení styku rodičů s dítětem. Půjde například o případy omezení či zbavení rodičovské odpovědnosti, kde soud podle § 872 občanského zákoníku rozhoduje o zachování práva rodiče stýkat se s dítětem (s přihlédnutím k zájmu dítěte), nebo o případy svěření dítěte do péče jiné osoby (včetně pěstounství), kde soud může z důvodů hodných zvláštního zřetele rozhodnout o omezení práva rodičů stýkat se s dítětem (§ 960 odst. 2 občanského zákoníku) a současně zbavit pěstouna povinnosti umožnit rodičům kontakt s dítětem (§ 967 občanského zákoníku). Předkládaný rozsudek by ovšem měl být vzat na vědomí i orgány sociálně-právní ochrany dětí, které jsou jednak legitimovány k podání návrhů soudu podle § 14 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí, současně jsou povinny respektovat právo dítěte na styk s rodiči [§ 20 odst. 1 písm. n) zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů] například při zvažování opatření podle § 23 zákona o výkonu ústavní výchovy.

(JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D. a Mgr. Jan Strya)

SHRNUTÍ SKUTKOVÉHO STAVU

Stěžovateli jsou dva státní příslušníci Norska, pan K. O. (dále jen „stěžovatel“) a paní V. M. (dále jen „stěžovatelka“, společně také jako „stěžovatelé“). Před narozením jejich dcery A v lednu 2015 obdržely norské orgány sociálně-právní ochrany dětí několik oznámení, v nichž bylo poukazováno na domácí násilí ze strany stěžovatele vůči stěžovatelce a dále na psychologické problémy stěžovatelky spolu s její drogovou minulostí. Další podněty, včetně těch od členů rodiny stěžovatelky a policie, upozorňovaly na manipulativní jednání stěžovatele a na vzájemné konflikty stěžovatelů ústící až v úteky stěžovatelky z domova. Dva dny po narození A proto orgán sociálně-právní ochrany dětí zajistil dítěti a stěžovatelce s jejím

souhlasem pobyt v rodinném centru. Stěžovatelka však posléze souhlas odvolala, v důsledku čehož přijal uvedený orgán předběžné opatření (v souladu s oddílem 4–6 zákona o sociálním zabezpečení dětí) o svěřeni A do veřejné péče.

Proti tomuto rozhodnutí se stěžovatelé odvolali ke Krajské komisi sociálního zabezpečení (dále také jen „Komise“), která však rozhodnutí potvrdila; taktéž učinil v rámci soudního přezkumu městský soud. Jestliže Komise ve svém rozhodnutí poukazovala zejména na přijatá oznámení vyjadřující obavy o způsobilosti stěžovatelů pečovat o A, městský soud dále zdůraznil existenci rodinného konfliktu a rizika způsobení (a to i fyzické) újmy dítěti, protože nebylo možno přijmout méně omezující opatření.

Již v průběhu výše uvedeného odvolacího řízení podal orgán sociálně-právní ochrany dětí žádost Komisi o svěřeni A do pěstounské péče, které bylo následně Komisi v květnu 2015 vyhověno s tím, že stěžovatelé nebudou disponovat informací o místě pobytu A. Komise své rozhodnutí založila na zjištěních o psychických poruchách stěžovatele (posttraumatická stresová porucha, ADHD) spolu s jeho trestní minulostí, o drogové závislosti a psychických poruchách stěžovatelky a konečně o rodinných konfliktech mezi stěžovateli, které v minulosti musely být několikrát řešeny policií. Mírnější opatření podle ní nebylo možno přijmout s ohledem na povahu problémů a neochotu přijmout pomoc s jejich řešením na straně stěžovatelů. Komise přiznala stěžovatelům značně omezená práva kontaktu s A v podobě návštěvy trvající jednu hodinu čtyřikrát ročně. To odůvodnila absencí vazby mezi A a stěžovateli a pravděpodobností dlouhodobého svěřeni A do pěstounské péče, kdy účelem kontaktu stěžovatelů s A bude toliko to, aby se vzájemně poznali.

Stěžovatelé toto rozhodnutí napadli u městského soudu, který však rozhodnutí Komise v části týkající se svěřeni do péče potvrdil, dále změnil rozsah práv kontaktu na dvě hodiny šestkrát do roka. Konstatoval existenci závažných rizik ohrožujících schopnost stěžovatelů se o A náležitě postarat. Zjištění Komise týkající se stěžovatelů pak doplnil mj. o skutečnost, že vedoucí městské služby zajišťující sociálně-právní ochranu dětí žádal v souvislosti s výhrušnými zprávami stěžovatele o vydání omezujícího soudního příkazu (restraint order). Naopak nižší míru důležitosti přiznal doporučení jím ustanoveného znalce (psychologa) navrátit A do péče stěžovatelům. K možnosti širších práv kontaktu konstatoval, že to by přicházelo v úvahu pouze tehdy, pokud by předpokládaná doba svěřeni A do pěstounské péče byla krátká, zde byl ovšem předpoklad opačný.

Žádosti o odvolání (leave to appeal) proti tomuto rozhodnutí k vrchnímu soudu nebylo vyhověno, protože se stěžovatelé se svou stížností obrátili na Soud. V průběhu projednávání stížnosti Soudem (březen 2018) byla ovšem rozhodnutím městského soudu A navrácena do péče stěžovatelů.

Konečně je možno zmínit dlouhodobou praxi norských orgánů sociálně-právní ochrany dětí, které přistupují k otázce práv kontaktu s dítětem svěřeným do veřejné péče značně restriktivně. I přes to, že tamní Nejvyšší soud konstatoval, že požadav-

ky norské Ústavy týkající se mimo jiné práva na respektování rodinného života musí být interpretovány a aplikovány v souladu s mezinárodněprávními závazky (zejména s Úmluvou), sám byl v několika případech ochoten zvýšit rozsah práv kontaktu s dítětem na maximálně jednotky hodin několikrát ročně. Z jeho ustálené judikatury plynu- lo, že důležité kritérium stanovení rozsahu práv kontaktu pro něj představuje krátko, respektive dlouhodobá perspektiva svěření dítěte do náhradní péče. V souladu s tím pak v případě perspektivy dlouhodobého svěření považuje za účel kontaktu toliko porozu- mění dítěte tomu, kdo jsou jeho biologičtí rodiče, nikoli udržování emoční vazby s nimi.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

47. Stěžovatelé namítali, že svěření jejich dítěte do veřejné péče a přiznání pouze omezených práv na kontakt s dítětem porušilo jejich právo na respektování rodinného života zakotveného v čl. 8 Úmluvy, který zní následovně:

„1. Každý má právo na respektování svého rodinného a soukromého života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národ- ní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany po- řádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

48. Vláda tento argument zpochybnila.

A. Přípustnost

49. Soud konstatuje, že stížnost není zjevně neopodstatněná ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy. Dále konstatuje, že není nepřijatelná ani z žádného jiného důvodu. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Věcné posouzení

1. Podání stran

a) Stěžovatelé

50. Stěžovatelé tvrdili, že rozhodnutí o umístění A do veřejné péče a o přiznání omezených práv kontaktu s ní představovalo nepřiměřený zásah do jejich práva na respektování rodinného života.

51. Orgány sociálně-právní ochrany dětí nebyly před narozením A se stěžovateli nijak v kontaktu a rovněž nikdy nezvažovaly možnost zavedení asistenčních opatře-

ní, vyjma uvedených pěti dní, které stěžovatelka strávila v rodinném centru. Taktéž nebyl v průběhu řízení před Krajskou komisí sociálního zabezpečení [*County Social Welfare Board* – pozn. překl.] ustanoven profesionální znalec; v tomto směru vykazovalo řízení v posuzovaném případě nedostatky podobné těm, které byly identifikovány Velkým senátem v případě Strand Lobben a další proti Norsku ([GC], č. 372823/13, 10. 9. 2019). V průběhu řízení před městským soudem přitom tímto soudem ustanovený znalec dovodil, že stěžovatelé byli schopni poskytovat A náležitou péči. Přes tento závěr znalce založený na rozsáhlých rozhovorech se stěžovateli a dále na pozorováních potvrdil městský soud rozhodnutí Komise o uložení A do veřejné péče. Dotčené orgány pak opomněly náležitě zvážit, zda by namísto toho nemohla být zavedena méně invazivní opatření, a neprovedly skutečné vyvažování v souvislosti s konkurenčními zájmy, které jsou v daném případě dotčeny.

52. Stěžovatelům byla přiznána velmi omezená práva kontaktu s dítětem, neboť vnitrostátní orgány měly za to, že umístění A do pěstounské péče bude dlouhodobé; v této souvislosti posuzovaný případ vykazoval podobnost s výše uvedenou věcí Strand Lobben a další. Úřady neměly dostatečný důkazní základ pro svůj závěr týkající se délky umístění do péče. Stanovení rozsahu práv kontaktu pak bylo vedeno spíše cílem poskytnout A znalost jejího biologického původu než záměrem usnadnit budoucí znovusjednocení rodiny.

b) Vláda

53. Vláda uvedla, že rozhodnutí umístit A do veřejné péče a omezit práva stěžovatelů na kontakt s dítětem byla přiměřená a odůvodněná okolnostmi případu. Rozsudek Soudu ve věci Strand Lobben a další proti Norsku ([GC], č. 372823/13, 10. 9. 2019) zde má omezený význam, a to zejména proto, že se tento rozsudek týkal adoptce.

54. Krajská komise sociálního zabezpečení i městský soud vzaly v úvahu různé relevantní faktory a podrobně odkazovaly na dostupné důkazní prostředky, včetně znaleckého posudku. Městský soud zvažoval možnost asistenčních opatření, avšak zjistil, že by k okamžiku rozhodnutí nemohla být úspěšně implementována. Rozhodnutí městského soudu bylo kvalifikované v důsledku přímého přístupu soudu k účastníkům řízení a k důkazním prostředkům, včetně, mimo jiné, bezprostředního pozorování toho, jak se stěžovatel choval během ústního jednání. Stěžovatelům byla poskytnuta náležitá procesní ochrana. Během řízení byli zastoupeni advokátem. Jak Komise, tak i městský soud provedly ústní jednání. Městský soud důkladně posoudil aktualizované informace o pozitivním vývoji nastalém u stěžovatelů. Skutečnost, že při posuzování případu Komisí nebyl ustanoven žádný znalec, nepředstavuje porušení Úmluvy, a to zejména proto, že znalec byl ustanoven v průběhu řízení před městským soudem.

55. Závěr městského soudu o dlouhodobosti umístění do péče byl podpořen důkazy a ke stanovení rozsahu práv kontaktu stěžovatelů došlo s ohledem na potřebu dítěte rozvinout stabilní vztah s pěstouny.

c) Vedlejší intervenient

56. Vláda České republiky a vláda Slovenské republiky zdůraznily, že převzetí dítěte do veřejné péče by mělo být standardně považováno za dočasné opatření, od kterého by mělo být upuštěno, jakmile to okolnosti dovolí. Přiznání velmi omezených práv kontaktu od samého počátku umístění dítěte do veřejné péče by mohlo vést k odcizení tohoto dítěte od jeho biologických rodičů a snížit tak možnost, že bude rozhodnutí o umístění do péče později zrušeno. Vedlejší intervenienti trvali na tom, že přiznání omezených práv kontaktu v daném případě svědčí o systematické praxi v Norsku, jež byla problematická z hlediska závazku provádět opatření týkající se péče o děti tak, aby usnadňovala znovusjednocení rodiny, jakmile to bude možné.

2. Posouzení Soudu

57. Vláda nezpochybňovala, že přijetí dítěte do veřejné péče a omezení kontaktu stěžovatelů s jejich dcerou představovalo „zásah“ do práva stěžovatelů na respektování jejich rodinného života podle čl. 8 Úmluvy. Stěžovatelé pak nezpochybňovali ani to, že napadené opatření bylo „v souladu se zákonem“ a přijato s cílem zajistit „práva a svobody A“ a její „zdraví a morálku“ podle druhého odstavce tohoto ustanovení.

58. Na základě podkladů, které mu byly předloženy, Soud nezjistil žádný důvod k tomu, aby dospěl k jinému závěru, a v souladu s tím tak přezkoumá, zda byl zásah, který je předmětem stížnosti, „nezbytný v demokratické společnosti“.

a) Obecné principy

59. Obecné principy aplikovatelné na opatření týkající se péče o děti, jakými jsou i opatření posuzovaná v tomto případě, jsou již ustáleny v judikatuře Soudu a byly v nedávné době podrobně rozvedeny ve věci Strand Lobben a další proti Norsku ([GC], č. 372823/13, 10. 9. 2019, § 202–13, na které se odkazuje).

60. V projednávaném případě Soud připomíná, že úvahy stran jednotnosti a dále znovusjednocení rodiny v případě jejího rozdělení jsou právu na respektování rodinného života podle čl. 8 Úmluvy inherentní. V souladu s tím mají v případě uložení veřejné péče omezující rodinný život vnitrostátní orgány pozitivní závazek přijmout opatření k usnadnění znovusjednocení rodiny, jakmile toto bude rozumně proveditelné. Jakékoli opatření zavádějící takovouto dočasnou péči by navíc mělo být v souladu s konečným cílem spočívajícím v opětovném spojení biologických rodičů a dítěte. Pozitivní závazek přijmout opatření usnadňující znovusjednocení rodiny, jakmile toto bude rozumně proveditelné, začíná vůči příslušným orgánům působit od počátku doby, po kterou je dítě umístěno do péče, přičemž postupem času síla jeho působení narůstá; tento závazek ovšem vždy podléhá balancování vůči povinnosti zvažovat nejlepší zájem dítěte. Vazby mezi členy rodiny, jakož

i perspektiva jejich budoucího úspěšného sjednocení, by byly nutně oslabeny, pokud by vystavěné překážky bránily jejich snadnému a pravidelnému přístupu jednoho k druhému (viz výše uvedený rozsudek Strand Lobben a další, § 205 a 208).

b) Aplikace těchto principů v posuzovaném případě

61. Soud konstatuje, že v projednávané věci je třeba přezkoumat umístění A do péče a vymezení práv kontaktu stěžovatelů s dítětem, o čemž bylo rozhodnuto v rámci téhož řízení.

62. Soud začíná posouzením průběhu řízení a konstatuje, že věc byla projednávána několik dní Krajskou komisí sociálního zabezpečení složenou z právníka kvalifikovaného k výkonu funkce profesionálního soudce, dvou psychologů a dvou laiků, a dále městským soudem sestávajícím z profesionálního soudce, psychologa a laika (...). Městský soud ustanovil znalce, který v průběhu řízení poskytl výpověď a na jehož zprávu rozsudek rozsáhle odkazoval (...). Stěžovatelé – oba zastoupeni právním zástupcem – měli možnost předložit důkazy a samostatně vypovídat před Komisí i městským soudem. S přihlédnutím k tomuto všemu Soud shledal, že vnitrostátní proces vedoucí k rozhodnutím byl komplexní a že stěžovatelům byla poskytnuta nezbytná ochrana jejich zájmů a mohli tak plně prezentovat svoji verzi případu. Dále konstatuje, že podle oddílu 4-21 zákona o sociálním zabezpečení dětí (...) mohli stěžovatelé podat návrh na zrušení usnesení o svěření do péče do dvanácti měsíců poté, co byla věc rozhodnuta soudy, a jejich následné podání tohoto návrhu bylo úspěšné [viz shrnutí skutkového stavu – pozn. překl.]. Ve vnitrostátním řízení tedy stěžovatelům byla poskytnuta nezbytná ochrana jejich zájmů.

63. Pokud jde o opodstatněnost rozhodnutí umístit A do veřejné péče, Soud poznamenává, že městský soud dospěl ke zjištění o drogové minulosti obou stěžovatelů, a dále že bylo v řízení před městským soudem prokázáno, že stěžovatel si na denní bázi aplikoval „samoléčbu“ konopím (...). Dále bylo zjištěno, že stěžovatelé trpěli různými psychologickými problémy (...), přičemž obzvláště v případě stěžovatele byla předpokládaná doba léčby značně dlouhá (...). Stěžovatel byl rovněž v minulosti shledán vinným z několika závažných trestných činů protispolečenského charakteru, včetně použití násilí a vyhrožování, a městský soud měl za to, že projevoval znepokojující neschopnost poučit se ze svého předchozího jednání (...). Vztah mezi stěžovateli byl rozkolísaný jak před těhotenstvím, tak v jeho průběhu, kdy několikrát byla do domu stěžovatelů přivolána policie z důvodu domácích hádek. Stěžovatelka pak v průběhu svého těhotenství dvakrát vyhledala pomoc v krizovém centru (...).

64. Soud dále pozoruje, že vnitrostátní orgány zvažovaly, zda by nebylo možné použít méně invazivní opatření, ale dospěly k závěru, že takový postup by nebyl prakticky rozumný, neboť předchozí pokusy pomoci stěžovatelům překonat jejich problémy týkající se drogové závislosti a duševního zdraví nebyly úspěšné, dále pak kvůli vážnoucí spolupráci stěžovatelů s orgány sociálně-právní ochrany dětí

(...). Soud si zejména všímá toho, že vedoucí městské služby zajišťující sociálně-právní ochranu dětí si obstaral omezující soudní příkaz [restraining order – pozn. překl.] proti stěžovateli kvůli výhružným a zastrašujícím zprávám, které stěžovatel zveřejnil na sociálních médiích, jakož i toho, že policie radila orgánům sociálně-právní ochrany dětí, aby nenavštěvovaly domov stěžovatelů bez přítomnosti policistů (...).

65. S ohledem na podrobné odůvodnění, které poskytly jak Krajská komise sociálního zabezpečení, tak městský soud, je Soud přesvědčen, že vnitrostátní orgány provedly důkladné a hloubkové posouzení faktorů relevantních v daném případě. Maje na paměti prostor pro uvážení, který je přiznán vnitrostátním orgánům v případech týkajících se svěření do pěstounské péče, Soud shledal, že pro umístění do veřejné péče byly předloženy relevantní a dostatečné důvody a že zásah do práva stěžovatelů na rodinný život nebyl v tomto ohledu nepřiměřený.

66. Na základě výše uvedeného Soud dovodil, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy ve vztahu ke svěření A do veřejné péče.

67. Pokud jde dále o otázku kontaktních práv stěžovatelů, Soud konstatuje, že podle rozhodnutí o předběžném opatření orgánu sociálně-právní ochrany dětí potvrzeného Krajskou komisí sociálního zabezpečení mohli stěžovatelé navštěvovat své dítě po dobu jedné hodiny každý druhý týden (...). Ve svém pozdějším rozhodnutí týkajícím se umístění A do pěstounské péče Komise snížila počet návštěv na čtyři za rok. Komise vyšla ze zjištění, že pěstounská péče bude s největší pravděpodobností dlouhodobá, a že účelem návštěv se stěžovateli proto bude to, aby se stěžovatelé a A navzájem poznali (...). Městský soud rovněž usoudil, že umístění do péče bude dlouhodobé, a proto by nebylo v zájmu A přiznat stěžovatelům rozsáhlá práva kontaktu s dítětem. Poté, co zdůraznil pozitivní popis interakce stěžovatelů s A v průběhu doposud uskutečněných kontaktních schůzek, městský soud prodloužil dobu trvání návštěv na dvě hodiny a zvýšil jejich počet na šest ročně (...).

68. Soud bere na vědomí, že při výše uvedených posouzeních vnitrostátní orgány upravily počet a dobu trvání návštěv na základě důkazů, které jim byly v různých fázích řízení k dispozici. Zároveň však při určování rozsahu práv kontaktu stěžovatelů jak Krajská komise sociálního zabezpečení, tak městský soud do značné míry založily svá rozhodnutí na úvaze, že umístění do péče bude dlouhodobé a že v zájmu A bude zajistit stabilitu jejího pěstounského domova. Soudu se ovšem zdá, že namísto vážného reflektování nad možností znovusjednocení rodiny (viz zejména výše uvedený rozsudek Strand Lobben a další, § 220) Komise a městský soud již v rané fázi implicitně rezignovaly na sloučení rodiny coby konečný cíl, aniž by přitom demonstrovaly, proč již tento ultimátní cíl v podobě znovusjednocení rodiny není slučitelný s nejlepšími zájmy A.

69. Nadto je zásadní, aby režim kontaktu účinně podporoval cíl v podobě znovusjednocení rodiny až do doby, kdy – po pečlivém zvážení a rovněž s ohledem na pozitivní závazek orgánů přijímat opatření k usnadnění znovusjednocení rodiny –

mají orgány odůvodněně za to, že konečný cíl v podobě znovusjednocení rodiny již není slučitelný s nejlepšími zájmy dítěte. Soud zdůrazňuje, že obecně nelze očekávat, že znovusjednocení bude dostatečně podporováno za situace, kdy se jednotlivé kontaktní schůzky uskutečňují v intervalech týdnů, nebo dokonce – jako v posuzovaném případě – až měsíců. Ačkoli tedy vnitrostátní orgány byly povinny zajistit co největší možný rozsah kontaktu, aniž by A byla vystavena nepřiměřeným útrapám, za účelem ochrany, posilování a rozvíjení rodinných vazeb, a tím samým zvyšovat šance na to, aby se rodina mohla v budoucnu znovu sjednotit, jejich rozhodnutí o právech kontaktu se v tomto případě namísto toho soustředila pouze na podporu kognitivního a intelektuálního porozumění A, kdo byli její rodiče (...). Kromě toho musí být vzhledem k zastřešujícímu účelu kontaktních návštěv při usnadňování posilování rodinných vazeb rozhodnutí o tom, že bude u těchto návštěv povolen trvalý dohled ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí, v každém případě odůvodněno zvláštními skutečnostmi.

70. Soud nemůže přehlédnout okolnost, že rozhodnutí o právech kontaktu přijaté Krajskou komisí sociálního zabezpečení a městským soudem formálně nebránilo orgánům sociálně-právní ochrany dětí zprostředkovat kontakt nad rámec práv přiznaných stěžovatelům. Také má na paměti, že A byla nakonec navrácena stěžovatelům. Soud si navíc všímá toho, že v případech obdobných tomu nyní posuzovanému budou nevyhnutelně existovat zvláštní okolnosti, jimž se bude třeba přizpůsobit, a bere proto v úvahu, že posouzení v tomto směru náleží vnitrostátním orgánům. Avšak v projednávaném případě Komise a městský soud po zjištění, že A byla normálně fungujícím dítětem, její vývoj byl adekvátní jejímu věku (...) a že byla pozitivně popsána interakce stěžovatelů s A v průběhu jejich dřívějších návštěv (...), s výjimkou velmi obecných odkazů na potřebu stabilního prostředí dítěte nevysvětlily, proč by odporovalo nejlepším zájmům A, pokud by se setkávala se stěžovateli více než čtyřikrát či šestkrát ročně.

71. Na základě výše uvedeného proto Soud uzavírá, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy ve vztahu k omezením kontaktu mezi stěžovateli a A.

APLIKACE ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

72. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Újma

73. Každý ze stěžovatelů požadoval 10 000 eur v souvislosti s nemajetkovou újmou.

74. Vláda uvedla, že jelikož účelem přiznání náhrady nemajetkové újmy má být kompenzace vlastních škodlivých následků porušení [Úmluvy – pozn. překl.], jako jsou duševní útrapy a frustrace, měli by být stěžovatelé vyzváni k upřesnění formy posuzované nemajetkové újmy.

75. Soud shledal, že stěžovatelé museli v důsledku výše uvedeného porušení utrpět nemajetkovou újmu skrze duševní útrapy. Proto každému z nich přiznává 10 000 eur ve vztahu k této újmě.

(...)

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy, pokud se týče svěření dcery stěžovatelů do veřejné péče;
3. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy, pokud se týče omezení kontaktu mezi stěžovateli a jejich dcerou;
4. *Rozhoduje*,
 - a. že žalovaný stát zaplatí stěžovatelům, a to do tří měsíců od data, kdy se tento rozsudek stane konečným v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy, následující částky, které budou převedeny do měny žalovaného státu:
 - i. 10 000 eur (deset tisíc eur) každému, a to spolu s jakoukoli případně požadovanou daní, za nemajetkovou újmu;
 - ii. 2 300 eur (dva tisíce tři sta eur) oběma společně, a to spolu s jakoukoli případně požadovanou daní, v souvislosti s náklady a výdaji;
 - b. že od marného uplynutí shora uvedených tří měsíců do okamžiku vyrovnání zaplatí jednoduchý úrok z výše uvedené částky, a to podle sazby rovné mezní záporné sazbě Evropské centrální banky během období prodloužení zvýšené o tři procentní body.

(Zpracovali JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D. a Mgr. Jan Strya)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
DRUHÁ SEKCE
29. 10. 2019
VĚC PISICĂ PROTI MOLDAVSKU
(rozsudek ve věci PISICĂ proti Moldavsku, stížnost č. 23641/17)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:
§ 452 až 491 a § 497 až 510 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Klíčová slova:
respektování rodinného života – **péče o nezletilé děti** – pozitivní závazky státu – **povinnost postupovat s náležitou péčí** – nevykonání pravomocného rozsudku o svěřeni dítěte do péče

K povinnosti vnitrostátních orgánů postupovat ve věcech péče o nezletilé s náležitou péčí

Autorský komentář:

Předkládaný rozsudek přehledným způsobem shrnuje judikaturu Soudu ve věci pozitivních závazků státu při ochraně práva na rodinný život rodiče, který nemá v důsledku odporu druhého z rodičů možnost se podílet na výchově společných dětí. Následně rozsudek tuto judikaturu aplikuje na skutkový stav projednávané věci. Význam daného rozhodnutí je dán nejen materií, které se týká a jež je vnímána laickou i odbornou veřejností se stále se zvětšující intenzitou, ale i tím, že poskytuje jasná pravidla postupu orgánům výkonu veřejné moci v podobných situacích. K uvedenému nelze než dodat, že porušení pozitivního závazku státu v uvedeném směru představuje nesprávný úřední postup ve smyslu § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb. a čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod, jak ostatně ve své judikatuře opakovaně dovodil i Nejvyšší soud (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, sp. zn. 30 Cdo 4091/2011, uveřejněný pod číslem 49/2013 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek), a že stát za újmu tímto nesprávným úředním postupem odpovídá.

(Zpracoval JUDr. Pavel Simon)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka, občanka Moldavska, měla se svým partnerem P. tři syny. První z nich se narodil v roce 2003 za doby trvání společného manželství. V roce 2006 se stěžovatelka s P. rozvedla, přičemž syn byl rozhodnutím soudu svěřen do její péče. Další dva synové se stěžovatelce následně narodili v roce 2007 poté, co začala s P. opět společně žít. Podle stěžovatelky je P. jejich otcem.

V roce 2012 se začal P. chovat agresivně, což vedlo k tomu, že stěžovatelka opustila s dětmi společnou domácnost a po P. požadovala výživné. Po půl roce se P. nicméně do její nové domácnosti dostavil a za použití síly donutil dvě mladší děti nastoupit do vozidla a bez souhlasu stěžovatelky je odvezl k sobě domů. V návaznosti na tento incident zahájila stěžovatelka v červenci 2013 řízení o svěřeni dětí do její péče. Požádala přitom o urychlené projednání věci z důvodu, že P. s dětmi manipuloval a snažil se je obrátit proti ní. Svě děti navíc stěžovatelka od jejich odvezení P. neviděla.

V září 2013 byly děti navráceny do péče stěžovatelky. Na návrh orgánu sociálně-právní ochrany dětí navíc oba rodiče, alespoň dočasně, dosáhli dohody, že budou děti každý druhý víkend v péči otce. Tuto dohodu však P. nedodržel. V průběhu následujících dvou let (tj. mezi lety 2013 a 2015) se situace, že P. odvedl (unesl) děti a stěžovatelce je nevrátil, vícekrát opakovala (například je vyzvedl a odvedl ze školy či z domu). Stěžovatelku navíc P. urážel a vyhrožoval jí násilím. Stěžovatelka proto v těchto letech učinila celkem devět podání a stížností, kterými se domáhala vyřešení uvedené situace. U soudů sice dosáhla vydání řady soudních (předběžných) opatření zamezujících kontaktu P. se stěžovatelkou a dětmi, ta ale zůstávala často v praxi nevykonaná.

V průběhu roku 2014 bylo vypracováno několik psychologických posudků. Zatímco první z nich ukázal, že děti mají oba rodiče stejně rádi, pozdější psychologická vyšetření zjistila, že se postoj dětí k matce vlivem jednání P. změnil, a to tak, že děti vůči stěžovatelce nyní pociťovaly negativní emoce. Podle psychologických posudků znamenalo odvádění dětí P. od jejich matky emocionální zneužívání. Jakákoliv jejich schůzka s matkou (po dobu společného žití s jejich otcem) potom pro děti představovala traumatizující zážitek. Orgán sociálně-právní ochrany dětí proto doporučil dočasně děti od obou rodičů odloučit a umístit je za účelem psychologické asistence do dětského centra. Tomuto návrhu nicméně nebylo vyhověno a soud naopak v lednu 2015 svěřil dvě mladší děti do péče P.

Odvolací soud svým rozsudkem ze dne 24. 6. 2015 dosavadní rozhodnutí o péči změnil tak, že děti byly naopak svěřeny do péče stěžovatelky. Tento rozsudek však nebyl nikdy – i přes několik pokusů – úspěšně vykonán. Důvodem měl být zejména silný odpor dětí vůči matce. Ani přes následné kontaktní schůzky, které doporučil psycholog v roce 2017, se nepodařilo změny tohoto stavu dosáhnout. Ze strany vnitrostátních orgánů přitom byla stěžovatelka nabádána k tomu, aby se snažila s dět-

mi opětovně vybudovat svůj vztah. Její návrhy, aby děti obdržely psychologickou pomoc bez vlivu obou rodičů, byly nicméně jako nevhodné odmítnuty. Stejně tak byly neúspěšné i pokusy stěžovatelky převzít děti do vlastní péče. Tak bylo například, při jednom z pokusů v prosinci 2017, stěžovatelce správou školy, příbuznými P., a mj. i s ohledem na odpor dětí, zabráněno převzít děti ze školského zařízení.

Mezi tím, 26. 2. 2016, zahájilo státní zastupitelství trestní stíhání P. z důvodu psychického (emocionálního) zneužívání dětí. Tím zároveň došlo i ke zrušení předchozích devíti rozhodnutí státních zástupců, kterými byla věc pro stejné obvinění, jež bylo dříve několikrát vzneseno stěžovatelkou, odložena. V této trestní věci byla následně podána i obžaloba. V době obdržení stížnosti Soudem nicméně trestní řízení nadále probíhalo.

V roce 2018 bylo zahájeno nové civilní řízení, když P. požádal o svěření všech dětí do své péče. Soudy mu vyhověly ve vztahu ke dvěma (mladším) dětem, které vyjádřily své přání žít spíše s jejich otcem než matkou. Dle vnitrostátních soudů bylo takové rozhodnutí v nejlepším zájmu dětí, neboť ty mají k otci silné vazby a změnou prostředí (v péči matky) by trpěly.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

I. TVRZENÉ PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

53. Stěžovatelka namítala, že vnitrostátní orgány nesplnily své pozitivní závazky podle čl. 8 Úmluvy, který zní:

„1. Každý má právo na respektování svého rodinného a soukromého života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“

54. Vláda toto tvrzení zpochybnila.

A. Přijatelnost

55. Soud poznamenává, že stížnost není ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) Úmluvy zjevně neopodstatněná. Navíc uvádí, že ani z jiných důvodů není stížnost nepřijatelná. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. Věcné posouzení

1. Vyjádření stran

(a) Stěžovatelka

56. Stěžovatelka uvedla, že vnitrostátní orgány si již od července 2013, kdy se na ně poprvé obrátila, byly vědomy stále vážnější situace, v níž se ona a její děti nacházely. Zejména bylo zřejmé, že P. děti emocionálně zneužívá a obrací je proti ní. Přesto však vnitrostátní orgány nepodnikly žádné kroky.

57. Stěžovatelka se nikdy nevzdala snahy získat děti zpět do vlastní péče, všechny její pokusy se nicméně setkaly s nepřátelským chováním P. a lhostejností vnitrostátních orgánů. Při jedné příležitosti, když dne 16. prosince 2017 skoro své děti přesvědčila, aby se s ní vrátily domů, místní úřady a správa školy ve spolupráci s příbuznými P. učinily vše, co bylo v jejich silách, aby jejímu opětovnému sloučení s dětmi zabránily. Žádosti stěžovatelky, aby děti dostaly psychologickou pomoc mimo vliv obou rodičů, byly navíc odmítnuty jako nevhodné. Místo toho byla [stěžovatelka] obviňována z toho, že neměla dostatečný zájem na tom, aby znovu svůj vztah s dětmi vybuodovala, což však nebyla pravda.

58. Stěžovatelka rovněž namítla, že nevykonání pravomocného rozsudku, kterým byly děti svěřeny do její péče, bylo v rozporu s čl. 8 [Úmluvy].

(a) Vláda

(...)

60. Pokud jde o rozsudek ze dne 24. 6. 2015, vnitrostátní orgány přijaly veškerá přiměřená opatření k zajištění jeho vykonání. Vláda argumentovala, že prodleva v jeho výkonu v období mezi 24. 6. 2015 a 19. 1. 2016, kdy byl exekuční titul již předložen soudnímu vykonavatelí, nelze vnitrostátním orgánům přičítat, jelikož v této době rozsudek ještě nenabyl právní moci. Odvolala se přitom na judikaturu Soudu, podle které není povinnost vnitrostátních orgánů umožnit sloučení rodičů s dětmi absolutní. Pokud žilo dítě po určitou dobu odděleně od rodiče, může jeho sloučení s rodiči vyžadovat přijetí přípravných opatření, která se k donucení mohou uchýlit jen ve velmi omezené míře a jež by se vždy měla řídit nejlepším zájmem dítěte. Nevykonání rozsudku ze dne 24. 6. 2015 bylo způsobeno především tím, že děti se stěžovatelkou nechtěly žít, jak bylo zřejmé z různých psychologických posudků, ale také z důvodu vlastního chování stěžovatelky, která nebyla dostatečně aktivně zapojena do procesu obnovy jejího vztahu s dětmi.

61. Kontakt stěžovatelky s jejími dětmi navíc nebylo ze strany P. bráněno (...). Vnitrostátní orgány vynaložily veškeré přiměřené úsilí k vykonání rozsudku (...) a rovněž k urovnání sporů mezi P. a stěžovatelkou (...). V tomto procesu bylo navíc v průběhu roku 2017 zapojeno i několik specializovaných orgánů (...) a pracovních skupin (...). Silný odpor dětí vůči společnému životu s jejich matkou

(stěžovatelkou) a nevráživost mezi bývalými manželi však tento proces překazily.

62. Vláda konečně uvedla, že vnitrostátní orgány vznesená obvinění o psychickém (emocionálním) zneužívání dětí ze strany P. nijak nepřehlížely, neboť dne 29. 2. 2016 bylo pro tyto skutky zahájeno trestní stíhání. Kromě toho byl na žádost státního zástupce vydán dne 15. 12. 2016 i ochranný příkaz (předběžné opatření), přičemž stěžovatelka proti žádnému z těchto kroků nevznesla žádné námitky. Vláda se proto domnívá, že přijala všechna přiměřená opatření ke sloučení stěžovatelky s jejími dětmi. Absolutní povinnost obnovit skutečný vztah a vazby mezi stěžovatelkou a jejími dětmi jí totiž nebylo možné uložit.

2. Posouzení Soudu

a) Obecné principy

63. Soud opakovaně připomíná, že ačkoli je primárním cílem čl. 8 [Úmluvy] ochrana jednotlivce proti svévolným jednáním ze strany orgánů veřejné moci, existují rovněž pozitivní závazky států vlastní efektivnímu „respektování“ rodinného života (viz, mimo jiné, Glaser proti Spojenému království, č. 32346/96, rozsudek ze dne 9. 9. 2000, § 63). Soud opětovně rozhoduje, že v případech týkajících se práv rodičů na styk s jejich dětmi má smluvní stát v zásadě povinnost přijmout opatření, jež směřují ke sloučení rodičů s dětmi, a současně povinnost takové sloučení usnadnit, pokud nejlepší zájem dítěte vyžaduje zachování osobních vztahů (viz, mimo jiné, Hokkanen proti Finsku, č. 19823/92, rozsudek ze dne 23. 9. 1994, § 55; Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku, č. 31679/96, rozsudek ze dne 25. 1. 2000, § 94; a A. V. proti Slovinsku, č. 878/13, rozsudek ze dne 9. 4. 2019, § 73).

64. Povinnost vnitrostátních orgánů přijmout opatření směřující k usnadnění sloučení rodičů s dětmi však není absolutní, jelikož sloučení rodičů s dítětem, které již nějakou dobu žilo s jinými osobami, nemusí být možné provést okamžitě a může vyžadovat nejprve přijetí přípravných opatření (Hokkanen proti Finsku, citováno výše, § 58; viz také Ribić proti Chorvatsku, č. 27148/12, rozsudek ze dne 2. 4. 2015, § 94; a A. V. proti Slovinsku, citováno výše, § 74). Rozhodující je tedy to, zda vnitrostátní orgány učinily všechny nezbytné kroky pro umožnění kontaktu, které po nich lze, za zvláštních okolností každého případu, rozumně požadovat (viz obdobně Kuppinger proti Německu, č. 62198/11, rozsudek ze dne 15. 1. 2015, § 101; a A. V. proti Slovinsku, citováno výše, § 74).

65. V současné době panuje široká shoda na tom, že ve všech rozhodnutích týkajících se dětí musí být jejich nejlepší zájem prvořadým hlediskem (viz Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku, č. 41615/07, rozsudek velkého senátu ze dne 6. 7. 2020, § 135; X. proti Lotyšsku, č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. 11. 2013, § 96; a Strand Lobben a ostatní proti Norsku, č. 37283/13, rozsudek velkého senátu ze dne 10. 9. 2019, § 179). Nejlepší zájem dítěte přitom může, v závislosti na jeho povaze a vážnosti, převážit nad zájmy rodičů. Rodič zejména není na zá-

kladě čl. 8 Úmluvy oprávněn přijímat taková opatření, která by poškodila zdraví a vývoj dítěte (viz například V. D. a ostatní proti Rusku, č. 72931/10, rozsudek ze dne 9. 4. 2019, § 114). Ačkoliv judikatura Soudu vyžaduje, aby byly při rozhodování brány v úvahu názory dětí, ty nejsou vždy neměnné, přičemž námitky dětí, které musejí být náležitě zohledněny, nemusí být samy o sobě nutně dostatečné k tomu, aby nad zájmy rodičů převážily, zejména nad jejich zájmem na pravidelný styk (viz K. B. a ostatní proti Chorvatsku, č. 36216/13, rozsudek ze dne 14. 3. 2017, § 143). Skutečnost, že dítě má právo vyjádřit své vlastní názory, by proto neměla být interpretována tak, že dětem poskytuje možnost bezpodmínečného veta, aniž by byly v úvahu brány jiné faktory a bylo provedeno posouzení za účelem určení jejich nejlepšího zájmu (A. V. proti Slovinsku, citováno výše, § 72).

66. V případech, ve kterých se jedná o vztah osoby s jejím dítětem, se uplatňuje povinnost postupovat s náležitou péčí, a to s ohledem na riziko, že běh času může mít za následek faktické určení výsledku věci (viz například Ignaccolo-Zenide proti Rumunsku, citováno výše, § 102; Süß proti Německu, č. 40324/98, rozsudek ze dne 10. 11. 2005, § 100; Strömblad proti Švédsku, č. 3684/07, rozsudek ze dne 5. 4. 2012, § 80; a Ribić proti Chorvatsku, citováno výše, § 92).

b) Aplikace uvedených principů na projednávanou věc

67. Soud poznamenává, že stěžovatelka vznesla z důvodu tvrzeného porušení čl. 8 Úmluvy dvě stížnosti. Poukázala na nevykonání rozsudku ze dne 24. 6. 2015, kterým jí byly svěřeny do péče její dvě mladší děti; dále potom namítala, že vnitrostátní orgány v rozporu s jejich pozitivními závazky podle čl. 8 Úmluvy nepřijaly opatření ke znemožnění emocionálního zneužívání dětí jakožto důsledku jejich odloučení od matky. [Soud] se domnívá, že se jedná o dva aspekty v zásadě stejné otázky, a to, zda vnitrostátní orgány v projednávané věci splnily své pozitivní závazky podle čl. 8 [Úmluvy].

68. Při rozhodování, zda vnitrostátní orgány splnily své pozitivní závazky podle čl. 8 Úmluvy, vezme Soud v úvahu všechny relevantní skutečnosti, jako je způsob výkonu rozsudku ze dne 24. 6. 2015, ale i přijatá opatření vnitrostátních orgánů v průběhu celého řízení, tedy nejen řízení vykonávacího.

69. Pokud jde o období, které vedlo k vydání rozsudku o svěřeni dětí do péče stěžovatelky, je namístě poznamenat, že mezi červencem 2013 a listopadem 2015 učinila stěžovatelka ve vztahu k vnitrostátním orgánům celkem devět podání, jež se týkala jednání P., o kterém měla za to, že se prostřednictvím manipulace a obrácením dětí vůči ní snaží o jejich vzájemné odcizení (...). Její podání měla různou podobu. Vnitrostátní orgány si proto byly dobře vědomy obvinění vznesených stěžovatelkou. V důsledku těchto podání stěžovatelky (...) si byly vnitrostátní orgány rovněž vědomy, že děti – v rozporu s přáním jejich matky – zůstávají u svého otce, který tak má, na rozdíl od stěžovatelky, dostatečnou příležitost je ovlivňovat. Je potřeba rovněž poznamenat, že zatímco počáteční psychologické vyšetření dětí za-

čátkem roku 2014 ukázalo, že děti mají oba rodiče stejně rádi, tento jejich postoj se do listopadu 2014 změnil, když [nově] svoji matku odmítaly (...). Vzhledem k podáním stěžovatelky a psychologickým posudkům potvrzujícím pravdivost jejich tvrzení si musely být vnitrostátní orgány vědomy, že jednání P. vážně ohrožovalo budoucí vztah mezi stěžovatelkou a jejími dětmi.

70. Soud poznamenává, že po prvním psychologickém vyšetření dětí v lednu 2014 (...) k žádnému dalšímu nedošlo po dobu téměř deseti měsíců, přestože stěžovatelka při mnoha příležitostech upozorňovala, že P. s dětmi manipuluje s cílem obrátit je proti ní. Poté, co nový posudek v listopadu 2014 zjistil, že děti nemají svoji matku rády (...), orgán sociálně-právní ochrany dětí mimo jiné doporučil, aby byly děti od obou rodičů dočasně odděleny, čímž by jim mohla být poskytnuta psychologická pomoc mimo jejich vliv. Toto doporučení však nebylo, navzdory dalšímu posudku z prosince 2014, podle kterého představovalo odcizení dětí od matky jednáním P. jejich emocionální zneužívání, nikdy uvedeno v praxi (...).

71. Při neexistenci opatření na ochranu dětí před pokračujícím emocionálním zneužíváním [ze strany P.] využila stěžovatelka prostředky, které měla k dispozici, konkrétně různá podání a stížnosti vnitrostátním orgánům a žádosti o vydání ochranného příkazu (předběžného opatření), jenž by P. zabránil v kontaktu s dětmi. Přestože byl takový ochranný příkaz (předběžné opatření) vydán, byl P. schopen zcela beztrestně pokračovat ve svém jednání, zejména kontaktovat děti a přepravovat je do své domácnosti (...). V tomto ohledu Soud poznamenává, že když v roce 2016 státní zástupce konečně zahájil trestní stíhání proti P., zrušil tím zároveň devět předchozích rozhodnutí o odložení stejné věci (...).

72. Rovněž je potřeba poznamenat, že harmonogram styku s dětmi, doporučený orgánem sociálně-právní ochrany dětí, podle kterého měly děti střídát pobyt u obou rodičů (...), nebyl ze strany P. respektován (...).

73. V souvislosti se stále se prohlubujícím odcizením stěžovatelky od jejích dětí, požádala v červenci 2013 stěžovatelka soud o urychlené projednání návrhu na svěření dětí do její péče. Navzdory této žádosti a mnoha podnětům a stížnostem stěžovatelky na jednání P. rozhodl soud prvního stupně až po roce a půl (...). Tuto dobu lze přičíst k období, během kterého stěžovatelka neměla smysluplný kontakt se svými dvěma dětmi, zatímco P. mohl pokračovat v jejich odcizování od matky (...). Tato prodleva při rozhodování věci je v rozporu se zásadou postupovat s náležitou péčí, jak bylo uvedeno v bodě 66 výše.

74. Pokud jde o výkon samotného rozsudku [o svěření dětí do péče stěžovatelky], je třeba poznamenat, že vnitrostátní orgány nezůstaly zcela pasivní a přijaly řadu relevantních opatření [směřujících k výkonání tohoto rozhodnutí]. Jakmile stěžovatelka předložila exekuční titul (...), soudní vykonavatel stanovil lhůtu, v níž měl P. rozsudku dobrovolně vyhovět (...). Poté, co P. tomuto rozhodnutí sám nevyhověl, soudní vykonavatel – za doprovodu psychologa, dalších specializovaných orgánů a stěžovatelky – navštívil dne 9. 2. 2016 obydlí P. a pokusil se tam rozsudek

vykonat, což však bylo překaženo silným odporem dětí proti opuštění domácnosti P. (...) Dne 29. 2. 2016 bylo poté zahájeno trestní stíhání a vyšetřování obvinění vznesených stěžovatelkou, že P. jejich děti emocionálně zneužívá.

75. Po [tomto] prvním pokusu o výkon rozsudku (...) nicméně zůstaly vnitrostátní orgány zjevně nečinné, s výjimkou soudního vykonavatele, neboť jak uvedl odvolací soud, ten nadbytečně požádal tento soud o výklad rozsudku a umožnění nuceného vstupu do obydlí P. (...) Žádné další opatření nebylo [vnitrostátními orgány] učiněno až do 15. 12. 2016, kdy soud vydal ochranný příkaz (předběžné opatření), který zamezoval kontaktu mezi P. a dětmi.

76. Dne 16. 12. 2016 došlo ve školském zařízení k druhému pokusu přesvědčit děti, aby odešly se svojí matkou. Vzhledem k nedostatečnému přímému kontaktu Soudu se všemi zúčastněnými stranami není Soud schopen posoudit skutečný dopad různých jednání zúčastněných stran, jako jsou například rodiče P., kteří dle tvrzení stěžovatelky měli mít povoleno přijít [do školského zařízení] a ovlivnit děti (...). Zdá se však, že žádný vnitrostátní orgán v daný den neprovedl analýzu situace, aby zjistil, zda neslučení stěžovatelky s jejími dětmi bylo způsobeno alespoň částečně jednáním dotčených osob, a nikoli pouze odmítnutím dětí spolupracovat.

77. Následně došlo ke dvěma dalším pokusům o předání dětí do péče stěžovatelky, avšak při každé z těchto příležitostí odmítly děti se stěžovatelkou odejít (...).

78. Soud připouští, že odmítání dětí setrvat se svou matkou vytvořilo obtížnou situaci, jež vyžadovala řadu komplexních opatření v rámci přípravy na jejich [budoucí] opětovné sloučení se stěžovatelkou. Provádění těchto opatření by přitom jistě vyžadovalo nějaký čas. Na rozdíl od vážně míněných pokusů o nalezení řešení v roce 2017 (...) však v roce 2016 neexistoval žádný důkaz o tom, že by taková činnost probíhala, a vláda ani neposkytla žádné vysvětlení této zjevné nečinnosti v průběhu roku 2016.

79. Soud má za to, že odcizení dětí od stěžovatelky, na které stěžovatelka upozorňovala již mnohem dříve, než bylo ve věci péče o její děti soudy rozhodnuto, bylo hlavním faktorem, jenž [následně] bránil výkonu rozsudku ze dne 24. 6. 2015. Na selhání vnitrostátních orgánů při jejich reakci na podněty stěžovatelky týkající se odcizení jejich dětí a žádost o naléhavé posouzení věci je potřeba nahlížet tak, že podstatně přispělo k potížím při výkonu výše uvedeného rozsudku. Vnitrostátní orgány navíc v prvním roce exekučního řízení (2016) provedly pouze dva pokusy o výkon rozsudku. Ještě důležitější je, že v roce 2016 vnitrostátní orgány nepřistoupily k žádným opatřením, jež by děti nebo jejich rodiče připravily na výkon rozhodnutí, a to i přesto, že existovaly jasné známky toho, že děti byly od své matky psychicky odcizeny (...) a že provedení komplexní přípravy na výkon rozhodnutí bylo nezbytné (viz například Mijušković proti Černé Hoře, č. 49337/07, rozsudek ze dne 21. 9. 2010, § 89).

80. Ve světle uvedených úvah je třeba konstatovat, že v projednávaném případě vnitrostátní orgány nepostupovaly s náležitou péčí, která od nich byla vyžadována

(...), ani nesplnily své pozitivní závazky podle čl. 8 Úmluvy. V projednávaném případě proto došlo k porušení čl. 8 Úmluvy.

81. Soud poznamenává, že v projednávané věci nebyly vzneseny žádné stížnosti a argumenty, které by se týkaly nového [civilního] řízení a následného rozhodnutí [ze dne 5. 7. 2018] o svěření dětí do péče jejich otce. Pochybení [vnitrostátních orgánů] v podobě nevykonání rozsudku ve prospěch stěžovatelky se proto týká období před přijetím rozsudku ze dne 5. 7. 2018 (...).

II. POUŽITÍ ČLÁNKU 41 ÚMLUVY

82. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

A. Nemajtková újma

83. Stěžovatelka požadovala 50 000 eur jako náhradu nemajtkové újmy.

84. Vláda namítla, že požadovaná částka je neopodstatněná, nepřiměřená a neslučitelná s judikaturou Soudu v obdobných případech.

85. Soud má za to, že nedostatečná reakce vnitrostátních orgánů na podněty a stížnosti stěžovatelky jí způsobila velké utrpení. Vnitrostátní soudy se nakonec rozhodly dřívější rozsudek o péči změnit a svěřit dvě mladší děti do péče jejich otce, což potvrzuje, že stěžovatelka utrpěla jeden z nejzávažnějších zásahů do jejího rodinného života. Soud proto stěžovatelce přiznává 12 000 eur jako náhradu za její nemajtkovou újmu.

B. Náklady řízení

(...)

89. (...) Soud považuje za přiměřené přiznat stěžovatelce částku 2 000 eur jako náhradu nákladů řízení.

C. Úrok z prodlení

90. Soud považuje za vhodné, aby sazba úroku z prodlení byla založena na diskontní (mezní úrokové) sazbě Evropské centrální banky, jež bude navýšena o tři procentní body.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. *Prohlašuje* stížnost za přijatelnou;
2. *Rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 8 Úmluvy v důsledku toho, že stát nesplnil své pozitivní závazky podle tohoto ustanovení;
3. *Rozhoduje*, že
 - (a) žalovaný stát je povinen do tří měsíců ode dne, kdy se rozsudek stává v souladu s článkem 44 odst. 2 Úmluvy konečným, zaplatit stěžovatelce tyto částky (...):
 - (i) 12 000 eur, a dále částku případných daní, které mohou být účtovány, představující náhradu nemajetkové újmy stěžovatelky;
 - (ii) 2 000 eur, a dále částku případných daní, které mohou být stěžovatelce účtovány, představující náklady stěžovatelky vynaložené na toto řízení;
 - (b) od uplynutí výše zmíněných tří měsíců až do zaplacení bude stanovená částka zvyšována o úrok z prodlení se sazbou rovnající se diskontní (mezí úrokové) sazbě Evropské centrální banky platné v tomto období, navýšené o tři procentní body;
4. *Zamítá* návrh stěžovalky na přiznání přiměřeného zadostiučinění ve zbylé výši.

(Zpracoval Mgr. Lukáš Boháček)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
Platini proti Švýcarsku
(rozhodnutí ve věci Michel Platini proti Švýcarsku,
stížnost č. 526/18)

Dotčené články Úmluvy:

čl. 6, čl. 7, čl. 8

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a 2 a čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod

Klíčová slova:

právo na respektování soukromého života – pracovněprávní spory – sportovní právo – právo na svobodnou volbu povolání – rozhodčí řízení – rozhodnutí nestátního subjektu

Autorský komentář:

Michel Platini v roce 2011 převzal od předsedy Mezinárodní fotbalové federace Seppa Blattera bez jakéhokoliv dokladu dva miliony švýcarských franků za údajnou poradenskou činnost. Oba tak porušili etický kodex Mezinárodní fotbalové federace o korupci a uplácení. „Nikdy jsem neodešel ani jsem se nikdy necítil jako suspendovaný. Jak může soukromá firma jako je FIFA někoho vyloučit z fotbalu? Kdo jsou lidé, kteří mohou udělat něco takového?“ ptal se Platini. Na tuto otázku odpovídá předkládané rozhodnutí v části, v níž se zabývá aplikovatelností čl. 7 a čl. 8 na stěžovatelovu situaci. Článek 7 nebyl aplikovatelný, neboť se nejednalo o trestněprávní sankci, ale o čistě disciplinární postih. Článek 8 rovněž ne, neboť Soud přihlédl ke specifické situaci stěžovatele, který si svobodně zvolil specifickou kariéru ve fotbalových asociacích, které jsou soukromými organizacemi, a tedy jako takové nejsou přímo podřízeny Úmluvě. Taková kariéra skýtá řadu privilegií a výhod, zároveň je však spojena se vzdáním se určitých práv, což byl případ právě stěžovatele, který výslovně přijal pravomoc MSA. Stěžovatel disponoval dostatečnými institucionálními a procedurálními zárukami, které představovala kombinace systému soukromých soudních orgánů (MSA) a státních soudních orgánů (Federální soud), které Soud shledal za zcela naplněné. Závěry nižších instancí nebyly Soudem posouzeny ani jako svévolné, ani zjevně nepřiměřené a sledovaly legitimní cíl, kterým je nejen potrestat přestupky spáchané vysokým činitelem FIFA, ale též napravit pověst fotbalu a FIFA.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelem byl pan Michael Platini, francouzský občan žijící ve Švýcarsku. Michael Platini je bývalým hráčem fotbalu, bývalým kapitánem francouzského národního týmu a jeho trenérem rozhodujícím o složení tohoto týmu. V roce 1998 se podílel na volební kampani X. Y., který kandidoval na prezidenta Mezinárodní organizace fotbalových asociací (FIFA). V druhé polovině roku 1998 začal pracovat pro FIFA jako poradce znovuzvoleného prezidenta X. Y., který vykonával tuto funkci až do poloviny roku 2015.

V roce 2002 stěžovatel skončil ve funkci poradce prezidenta FIFA, neboť byl zvolen členem Výkonného výboru Evropské unie fotbalových asociací (UEFA). Od té doby zastupoval UEFA ve Výkonném výboru FIFA. V roce 2007 byl zvolen prezidentem UEFA; znovuzvolen byl v letech 2011 a 2015. Byl také viceprezidentem FIFA.

V roce 2007 stěžovatel požádal, aby čtyři roky, které strávil ve funkci poradce prezidenta FIFA, byly zohledněny při výpočtu výše důchodu, a to v souladu s důchodovým plánem pro členy Výkonného výboru FIFA z roku 2005. Toto zvýšení o 36 000 amerických dolarů bylo stěžovateli přiznáno ze strany X. Y., který jej však zároveň upozornil, že mu částka nebude vyplacena, dokud bude zastávat nějakou funkci v rámci Výkonného výboru FIFA.

Dne 21. 1. 2011 předložil stěžovatel finančnímu řediteli a zástupci generálního sekretáře FIFA fakturu na 2 000 000 švýcarských franků a uvedl, že jde o doplatek platu za období od roku 1998 do roku 2002, který mu byl přiznán na základě ústní dohody, již byla změněna písemná smlouva z roku 1999. Poté, co byla faktura schválena a podepsána X. Y., FIFA vyplatila v únoru 2011 stěžovateli částku 2 000 000 švýcarských franků. Tato částka byla vykázána v daňovém přiznání stěžovatele za rok 2011.

V září 2015 švýcarské státní zastupitelství zahájilo proti X. Y. trestní řízení pro podezření ze zpronevěry a ze zneužití pravomoci, a to v souvislosti s vyplacením částky 2 000 000 švýcarských franků stěžovateli v roce 2011. Stěžovatel byl ještě téhož dne vyslechnut jako svědek. Trestní řízení proti X. Y. dosud probíhá. V souvislosti se zahájením trestního řízení zahájila Výšetřovací komora Etické komise FIFA disciplinární řízení proti stěžovateli a proti X. Y. pro porušení etického kodexu. Dne 7. 10. 2015 Soudní komora Etické komise FIFA neodůvodněným rozhodnutím dočasně na dobu 90 dní zakázala stěžovateli veškerou činnost související s fotbalem. Dne 11. 12. 2015 Mezinárodní sportovní arbitráž MSA potvrdila rozhodnutí Etické komise o dočasném zákazu činnosti, zároveň však zavázala Etickou komisi, aby předběžné opatření dále neprodlužovala.

Rozhodnutím ze dne 18. 12. 2015 shledala Soudní komora stěžovatele vinným z porušení čl. 13 (obecná pravidla chování), čl. 15 (loajalita), čl. 19 (konflikt zájmů) a čl. 20 (přijímání a věnování darů a dalších výhod) etického kodexu a za-

kázala mu po dobu osmi let od 8. 10. 2015 výkon jakékoliv činnosti související s fotbalem na národní i mezinárodní úrovni a dále mu též uložila pokutu 80 000 švýcarských franků. Rozhodnutí bylo potvrzeno dne 15. 2. 2016 Odvolací komisí FIFA, která však délku zákazu činnosti snížila z osmi na šest let.

V únoru 2016 podal stěžovatel odvolání k Mezinárodní soudní arbitráži (MSA) a domáhal se zrušení rozhodnutí. MSA rozhodovala v senátu složeném ze tří soudců a bylo nařízeno ústní jednání. Dne 9. 5. 2016 vydala MSA rozhodnutí, jímž snížila trest zákazu činnosti ze šesti na čtyři roky a pokutu z 80 000 na 60 000 švýcarských franků. Písemné odůvodnění rozhodnutí bylo stěžovateli zasláno o čtyři měsíce později. Další námitky stěžovatele týkající se zejména retroaktivní aplikace novějšího znění etického kodexu v jeho případě a zpochybnění výkladu relevantních ustanovení etického kodexu o přijímání a věnování darů byly odmítnuty.

Dne 17. 10. 2016 podal stěžovatel civilní žalobu k Federálnímu soudu, již se domáhal zrušení rozhodnutí MSA. Uvedl přitom zejména, že rozhodnutí je založeno na skutkových okolnostech, které nevyplývají ze spisu, že jde o rozhodnutí svévolné a protiprávní a že v jeho věci došlo k retroaktivní aplikaci novější verze etického kodexu. Dále stěžovatel namítal, že uložená sankce je nepřiměřeně přísná a že představuje neopodstatněný zásah do jeho osobnostních práv a ekonomické svobody.

Dne 29. 6. 2017 Federální soud odmítl žalobu stěžovatele. Federální soud zejména shledal, že výklad obou verzí etického kodexu je identický, je proto ve stěžovatelově věci nerozhodné, která z nich byla aplikována. Dále též uvedl, že sankce uložené ve sportovním rozhodčím řízení běžně nepřezkoumává, nejsou-li zjevně disproporční či nespravedlivé. K takovému závěru však ve věci stěžovatele nedospěl. Federální soud se přitom podrobně zabýval jednotlivými specifickými okolnostmi stěžovatelova případu, zejména tvrzenou nepřiměřeností sankce vzhledem k aktuální situaci stěžovatele.

STÍŽNOSTNÍ NÁMITKY

33. Stěžovatel namítal, že v průběhu disciplinárního řízení a v řízení před MSA došlo k několika porušením čl. 6 Úmluvy.

34. Stěžovatel dále tvrdí, že byl porušen princip zákazu retroaktivity zakotvený v čl. 7 Úmluvy, neboť činy, které jsou mu vytýkány, byly spáchány v letech 2007 a 2011; soudní orgány FIFA nicméně odmítly aplikovat texty předpisů, které byly v platnosti v době spáchání těchto činů.

35. Dále pak stěžovatel namítá, že sankce, která mu byla uložena, je v rozporu s právem na svobodnou volbu povolání, které je chráněno čl. 8 Úmluvy, neboť mu uložением trestu bylo znemožněno vykonávat jakoukoliv činnost související s fotbalem, a to po dobu čtyř let.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

A. Mezinárodní odpovědnost Švýcarska podle Úmluvy a působnost Soudu *ratione personae*

36. V předmětné věci došlo k uložení trestu ze strany FIFA, soukromoprávní asociace založené podle švýcarského práva. Řízení se odehrávalo před orgány FIFA a následně před MSA. MSA není ani státní soudní institucí, ani žádným jiným veřejnoprávním orgánem; jde o instituci, která je orgánem Mezinárodní arbitrážní rady pro sport (ICAS), tedy soukromoprávní právnická osoba (Mutu a Pechstein proti Švýcarsku, č. 40575/10 a 67474/10, 2. 10. 2018, § 29). Z těchto důvodů vyvstává otázka mezinárodní odpovědnosti a zároveň též otázka působnosti Soudu *ratione personae* v této věci.

37. Soud uvádí, že jakkoliv jde o interní rozhodčí řízení, švýcarský právní řád upravuje následky odsouzení MSA a také pravomoc Federálního soudu přezkoumat platnost takového rozhodnutí (viz čl. 387 a 393 občanského soudního řádu, § 25 a 26 výše). V projednávané věci Federální soud odmítl žalobu stěžovatele, čímž přiznal rozhodčímu rozhodnutí sílu věci pravomocně rozsouzené podle švýcarského právního řádu.

38. Sporné činy a opomenutí, jichž se měly podle stěžovatele dopustit rozhodující orgány, jsou tedy schopny založit odpovědnost státu podle Úmluvy (viz Mutu a Pechstein, citováno výše, § 66 a 67; a obdobně též Nada proti Švýcarsku, rozsudek velkého senátu, č. 10593/08, 12. 9. 2012, § 120–122). Z toho též plyne, že Soud má působnost *ratione personae* přezkoumat stížnostní námitky stěžovatele, pokud jde o činy a opomenutí MSA, které byly přezkoumány Federálním soudem.

B. Námitky vznesené pod článkem 6 Úmluvy

39. Podle stěžovatele došlo k řadě porušení spravedlivého procesu, a to jak samotnými ustanoveními upravujícími fungování FIFA, která jsou v rozporu se zárukami práva na spravedlivý proces, tak i v průběhu konkrétního disciplinárního řízení. Tvrdí, že MSA založila své rozhodnutí na dokumentech ze spisu, jehož sestavení však bylo stíženo závažnými pochybeními, a to zejména s ohledem na okolnosti, za kterých byly jednotlivé důkazy opatřeny. Dále též uvádí, že neměl možnost se k nezákonně sestavenému spisu vyjádřit.

Stěžovatel má za to, že nedostatky ve statutu FIFA zakládají pochybnosti o nezávislosti soudních orgánů (Disciplinární komise a Odvolací komise) na výkonných orgánech FIFA. Stejně tak významné finanční prostředky, které FIFA každý rok poskytuje na fungování MSA, vzbuzují pochybnosti o její nezávislosti na výkonných orgánech.

Stěžovatel dále uvádí, že v řízení nebylo respektováno jeho právo na obhajobu a že řízení bylo stíženo podjatostí. Stěžovateli byl systematicky odpírán přístup do spisu, přestože o nahlédnutí opakovaně žádal. Nadto řízení proběhlo v časovém úseku, který byl příliš krátký na to, aby stěžovateli poskytl dostatek prostoru pro efektivní výkon jeho práva na obhajobu (řízení bylo zahájeno dne 28. 9. 2015 a rozhodnutí bylo vyneseno dne 18. 12. 2015).

Stěžovatel konečně vytýká MSA, že se nezhostila své role strážkyně záruk spravedlivého procesu, když uvedla, že v řízení před tímto soudem (před MSA) „došlo k napravení veškerých případných procesních pochybení, kterých se případně mohly dopustit nižší instance“ a že tedy není „nezbytné, aby soud rozhodl o porušení nebo neporušení procesních pravidel, ke kterým mělo dojít podle tvrzení odvolatele, ani aby se vyjádřil k otázce, zda záruky plynoucí z čl. 6 Úmluvy musí být respektovány také v řízení před interními rozhodčími orgány“. Federální soud jako poslední instance pak taková pochybení nemohl ani přezkoumat ani napravit ani postihnout, neboť může nad rozhodnutími MSA vykonávat jen velmi omezenou kontrolu.

40. Podle čl. 35 Úmluvy musí stěžovatel namítat před příslušným národním orgánem způsobem a ve lhůtách stanovených národním právním řádem co do obsahu shodné námítky, které následně předloží Soudu. Stížnost, která by tuto podmínku nespĺňovala, musí být zásadně odmítnuta jako nepřijatelná pro nevyčerpání národních opravných prostředků (Gäfgen proti Německu, rozsudek velkého senátu č. 22978/05, 1. 6. 2010, § 144 a 146).

41. V projednávané věci nebyly námítky vznesené pod čl. 6 uplatněny před Federálním soudem, a to ani co do obsahu. To plyne mimo jiné ze struktury podání k Federálnímu soudu, která se skládá z následujících částí: „Obecně“, „Aplikovaná pravidla“, „Rozšíření důchodového plánu“, „Sporná platba“, „Účast na schůzi Finanční komise dne 2. března 2011“ a „Uložená sankce“. Soud shledává, že žádná z částí, opomene-li poslední část (věnovanou uložené sankci), která však bude dále přezkoumána pod čl. 8 Úmluvy, se netýká námitek vznesených pod čl. 6 Úmluvy. Jediná námítka vznesená stěžovatelem před Federálním soudem se týkala svévole a nespravedlnosti uložené sankce. Naopak otázka nedostatku spravedlivosti řízení nebyla vůbec vznesena.

42. Z toho plyne, že tyto stížnostní námítky musí být odmítnuty pro nevyčerpání národních opravných prostředků podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy.

C. Námítky vznesené pod článkem 7 Úmluvy

43. Stěžovatel má za to, že byl porušen princip zákazu retroaktivity zakotvený v čl. 7 Úmluvy, neboť činů, které jsou mu vytýkány, se dopustil v roce 2007 a v roce 2011 a protože soudní orgány FIFA odmítly aplikovat předpisy ve znění účinném v době, kdy k činům došlo (etický kodex FIFA z roku 2009),

a naopak právní posouzení založily na etickém kodexu z roku 2012. Podle stěžovatele byla starší verze etického kodexu formulována úžeji a příslušná ustanovení zapovídala pouze přijímat dary od třetích stran. Výhody přímo od osob vně FIFA nebyly zahrnuty do působnosti čl. 10 etického kodexu z roku 2009. Tento nedostatek byl namítán před MSA a před Federálním soudem, aniž by byl napraven.

44. Soud nejprve musí vyřešit otázku, zda se na stěžovatelův případ vztahuje čl. 7 Úmluvy. Pojem „trest“ obsažený v čl. 7 má, obdobně jako pojmy „občanská práva a závazky“ a „trestní obvinění“ obsažené v čl. 6 odst. 1 Úmluvy, autonomní význam. Má-li být aplikován čl. 7, Soud nejprve sám přezkoumává, zda lze konkrétní přijaté opatření považovat za „trest“ ve smyslu předmětného ustanovení (Kafkaris proti Kypru, č. 21906/04, 12. 2. 2008, § 142; Welch proti Spojenému království, č. 17440/90, 9. 2. 1995, § 27; a Jamil proti Francii, č. 15917/89, 8. 6. 1995, § 30). Ze znění čl. 7 odst. 1 věta druhá je zřejmé, že při posouzení, zda se jedná o „trest“, lze v první řadě vyjít z toho, zda bylo předmětné opatření nařízeno jako následek odsouzení za „trestněprávní delikt“. Rozhodné mohou být také další okolnosti: povaha a účel předmětného opatření, jeho kvalifikace podle národního právního řádu, řízení, které vedlo k jeho uložení a k jeho výkonu a také jeho závažnost (Kafkaris, citováno výše, § 142; Welch, citováno výše, § 28; a Jamil, citováno výše, § 31).

45. Soud v minulosti také výslovně uvedl, že jde-li v řízení o zbavení funkce exekutora z důvodu spáchání několika trestných činů, „neznamená to samo o sobě, že jde o rozhodnutí o trestněprávním obvinění“ (Bayer proti Německu, č. 8453/04, 16. 7. 2009, § 37).

46. Ve věci Oleksandr Volkov (č. 21722/11, 9. 1. 2013, § 93) byl stěžovatelem soudce, kterému byla uložena sankce za provinění proti profesním pravidlům, tedy za pochybení čistě disciplinárního charakteru. Sankce, která mu byla uložena, byla typickou disciplinární sankcí a podle národního práva byla taková sankce jasně odlišena od trestněprávních sankcí, které bylo lze uložit soudci za úmyslné vydání vadného rozhodnutí. Z těchto důvodů Soud dospěl k závěru, že citovaná věc nespadá pod trestní část čl. 6 Úmluvy (tamtéž, § 95).

47. Soud dále obvykle odmítá aplikovat trestní část čl. 6 ve věcech týkajících se výpovědi a pracovněprávních postihů bývalých agentů KGB (Sidabras a Džiautas proti Litvě, rozhodnutí, č. 55480/00 a 59330/00, 1. 7. 2003). Případy týkající se lustrací v Polsku se lišily v tom, že Soud shledal, že rozhodná polská legislativa se nedotýkala pouze omezené skupiny osob se specifickým statutem, tedy nešlo například o disciplinární opatření, ale naopak dopadala na velké množství občanů, výsledkem řízení byl zákaz působit na celé řadě pozic ve veřejné správě, a to aniž by byl v národním právním řádu obsažen taxativní výčet pozic, na nichž bylo zakázáno působit (Matyjek proti Polsku, rozhodnutí, č. 38184/03, 24. 4. 2007, § 53 a 54).

48. V projednávané věci byly stěžovateli, který byl vysokým činitelem v rámci FIFA, uloženy sankce, zejména zákaz jakékoliv činnosti spojené s fotbalem, podle rozhodných ustanovení etického kodexu a podle čl. 22 disciplinárního kodexu (viz § 29 výše) této organizace a byly uloženy soudními orgány této organizace, konkrétně Etickou komisí a Odvolací komisí. Jde tedy o specifická opatření přijatá vůči členovi relativně malé skupiny osob, jimž je přiznán specifický status a které jsou podřízeny specifickým pravidlům. Soud uzavírá, že vzhledem k tomu, že stěžovatel nebyl obviněn z „trestněprávního deliktu“, nemůže se domáhat aplikace čl. 7 Úmluvy.

49. Z toho plyne, že tato stížnostní námitka je neslučitelná *ratione materiae* s ustanovením Úmluvy ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. a) a musí být proto podle čl. 35 odst. 4 odmítnuta.

D. Námitky vznesené pod článkem 8 Úmluvy

50. Pod čl. 8 Úmluvy stěžovatel namítá, že sankce, která mu byla uložena, porušuje jeho právo na svobodnou volbu povolání, které je citovaným článkem chráněno, neboť mu zakazuje vykonávat jakoukoliv činnost spojenou s fotbalem po dobu čtyř let.

51. Soud v první řadě uvádí, že stěžovatel se ve svém podání k Federálnímu soudu výslovně neodvolával na čl. 8, nicméně tvrdil porušení osobnostních práv (čl. 27 občanského zákoníku, viz § 27 výše) a své ekonomické svobody („ekonomické budoucnosti“). Soud je proto toho názoru, že materiálně vyčerpal dostupné opravné prostředky.

1. K aplikovatelnosti článku 8 na projednávanou věc

52. Pokud jde o aplikovatelnost čl. 8 v projednávané věci, Soud musí zodpovědět otázku, zda námitky stěžovatele spadají do rozsahu pojmu „soukromý život“. Soud již v minulosti uvedl, že jde o široký pojem, pro který nelze poskytnout vyčerpávající definici. Zahrnuje právo na osobní rozvoj a právo na navazování a udržování vztahů s dalšími lidskými bytostmi a vnějším světem (viz například Evans proti Spojenému království, rozsudek velkého senátu, č. 6339/05, § 71). Článek 8 může zahrnovat také profesní aktivity (Fernández Martínez proti Španělsku, velký senát, č. 56030/07, 12. 6. 2014, § 110; Barbulescu proti Rumunsku, rozsudek velkého senátu, č. 61496/08, 5. 9. 2017, § 71; Antović a Mirković proti Černé Hoře, č. 70838/13, 28. 11. 2017; a López Ribalda a ostatní proti Španělsku, rozsudek velkého senátu, č. 1874/13 a 8567/13, 17. 10. 2019).

53. Soud měl nedávno možnost sjednotit svou judikaturu k otázce aplikovatelnosti čl. 8 v profesních sporech, a to ve věci Denisov proti Ukrajině (rozsudek velkého senátu, č. 76639/11, 25. 9. 2018), v němž uvedl:

“115. Na základě výše citované judikatury Soud uzavírá, že profesní spory nejsou svou povahou vyloučeny z rozsahu pojmu „soukromý život“ ve smyslu

čl. 8 Úmluvy. Tyto spory týkající se výpovědi, přeřazení na nižší pozici, zákazu výkonu určitého povolání a další opatření mohou mít neblahé následky pro určité typické aspekty soukromého života. Mezi typické aspekty soukromého života patří: i) intimní sféra stěžovatele, ii) možnost navazovat a rozvíjet vztahy s ostatními a iii) jeho společenská a profesní pověst. V profesních sporech se obvykle mohou vyskytnout dva druhy problémů z pohledu soukromého života: buďto jsou spojeny s důvody, pro které bylo opatření přijato (pak Soud volí přístup orientovaný na důvody) nebo – v některých případech – jsou spojeny s následky na soukromý život (pak Soud volí přístup orientovaný na následky).

116. Je-li aplikován přístup orientovaný na následky, pak je rozhodná závažnost těchto následků pro jednotlivé oblasti stěžovatelova soukromého života, tak jak byly výše definovány. Je přitom na stěžovateli, aby přesvědčivě prokázal, že v jeho případě dosáhly následky určité míry závažnosti. Musí předložit důkazy prokazující následky přijatého opatření. Soud přistoupí k aplikaci čl. 8 pouze tehdy, budou-li tyto následky velmi závažné a budou se obzvlášť výrazným způsobem dotýkat stěžovatelova soukromého života.

117. Soud shrnul kritéria, která dovolují zhodnotit závažnost tvrzených porušení v kontextu těchto přístupů. Negativní následky, které mělo opatření pro stěžovatele vyvolat, jsou hodnoceny na základě srovnání jeho života před a po jeho přijetí. Soud má dále za to, že aby bylo lze určit závažnost následků profesního sporu, je třeba dále hodnotit objektivně zjištěné okolnosti ve světle jejich subjektivního vnímání ze strany stěžovatele. Hodnocení musí zahrnovat jak materiální, tak i nemateriální následky opatření. Je přitom na stěžovateli, aby vylíčil a upřesnil povahu a rozsah negativních následků, které nastaly v příčinné souvislosti se sporným opatřením. S ohledem na pravidlo, že je třeba vyčerpat veškeré dostupné národní opravné prostředky, musí být veškeré rozhodné okolnosti dostatečně vylíčeny již před národními orgány.”

54. Pokud jde o projednávaný případ, stěžovatel připomíná, že byl profesionálním hráčem fotbalu, kapitánem národního týmu a trenérem, který rozhodoval o jeho složení, ve fotbalovém prostředí vybudoval svou kariéru, byl členem Organizačního výboru Mistrovství světa ve fotbale ve Francii v roce 1998, spolupracoval na volební kampani X. Y., pracoval pro FIFA jako poradce jejího prezidenta, byl dne 25. 4. 2002 zvolen do Výkonného výboru Unie evropských fotbalových asociací (UEFA), kterou od tohoto data reprezentoval ve Výkonném výboru FIFA, byl zvolen prezidentem UEFA v roce 2007 a poté znovuzvolen v letech 2011 a 2015 a že vykonával také funkci viceprezidenta FIFA. Dodává, že od konce roku 2006 nevykonává žádné obchodní aktivity, aby se naplno mohl věnovat funkci výkonného prezidenta UEFA a vyhnul se jakémukoliv střetu zájmu.

55. Stěžovatel uzavírá, že celý svůj život obětoval své fotbalové kariéře. Z toho plyne, že soudní orgány FIFA, MSA a Federální soudy neměly právo uložit mu

natolik závažný a paralyzující trest, jako ten, který mu byl uložen, tedy úplný zákaz výkonu jakékoliv profesní činnosti (administrativní, sportovní nebo jiné) týkající se fotbalu na národní nebo mezinárodní úrovni po dobu čtyř let, a to od 8. 10. 2015, kdy dosáhl věku 61 let, aniž by přitom porušily Úmluvu. Jedná se podle jeho názoru o nepřiměřené a neopodstatněné opatření, jež mělo v podstatě za následek, že byl zbaven jakékoliv možnosti vykonávat profesní činnost, což je v rozporu s čl. 8 Úmluvy.

56. Soud má za to, že důvody, pro které byla přijata opatření dotýkající se profesního života stěžovatele, nemají souvislost s jeho soukromým životem. Naopak dopady do soukromého života stěžovatele jsou přímým důsledkem činů, které jsou mu vytýkány (viz, *a contrario*, například Smith a Grady proti Spojenému království, č. 33985/96 a 33986/96, 27. 9. 1999, § 71). Proto Soud dospěl k závěru, že je v projednávané věci třeba aplikovat přístup orientovaný na následky (Denisov, citováno výše, § 107). V takových případech Soud přistoupí k aplikaci čl. 8 pouze tehdy, prokáže-li stěžovatel přesvědčivým způsobem předložením konkrétních důkazů, že následky jsou pro něj velmi závažné a obzvlášť výrazným způsobem se dotýkají stěžovatelova soukromého života (tamtéž, § 116).

57. Ve světle argumentů přednesených stěžovatelem dospěl Soud k závěru, že stěžovatel, který věnoval celý svůj život práci v prostředí fotbalu, se opravdu může cítit závažně dotčen zákazem vykonávat jakoukoliv činnost související s fotbalem po dobu čtyř let. Soud v první řadě uznává, že negativní následky opatření byly způsobitelné zasáhnout do „intimní sféry“ stěžovatele, kterému bylo dočasně znemožněno obstarávat si obživu (*a contrario* Denisov, citováno výše, § 118) ve fotbalovém prostředí, což bylo dosud jeho jediným zdrojem obživy, přičemž situace je pro stěžovatele o to komplikovanější, že FIFA má dominantní, ne-li monopolní pozici v oblasti mezinárodní organizace fotbalu (k tomu viz Schüth proti Německu, č. 1620/03, 23. 9. 2010, § 73) a také vzhledem k jeho věku. Z druhého Soud shledává, že uložená sankce mohla mít negativní dopad na možnost stěžovatele navazovat a rozvíjet společenské vztahy s ostatními, a to vzhledem k velmi širokému rozsahu sankce, která se dotýká veškeré činnosti spojené s fotbalem. Je třeba mít na zřeteli, že stěžovatel byl obecně, ze strany veřejnosti a médií, spojován s fotbalem. Soud konečně uzavírá, že sankce uložená stěžovateli, tak jako jakákoliv sankce uložená za společensky odsuzované jednání, měla dopad na pověst stěžovatele a do jisté míry ho stigmatizovala.

58. Z toho plyne, že s přihlédnutím ke specifické situaci stěžovatele byla dosažena míra závažnosti způsobených následků vyžadovaná pro aplikaci čl. 8 Úmluvy. S ohledem na shora uvedené proto Soud shledává, že čl. 8 se v projednávané věci aplikuje.

2. Povaha uložené povinnosti a prostor pro uvážení v projednávané věci

59. Jak bylo uvedeno výše, sporná sankce byla uložena FIFA, tedy soukromoprávní asociací založenou podle švýcarského práva. Za těchto okolností, kdy nebylo přijato žádné státní opatření, nelze ve světle čl. 8 hovořit o zásahu do jím zaručených práv. Je tedy třeba na to pohlížet optikou pozitivních závazků státu pod čl. 8 Úmluvy.

60. Jakkoliv je primárním účelem čl. 8 chránit jednotlivce proti svévolným zásahům ze strany státní moci, záruky čl. 8 nejsou omezeny pouze na zákaz takových zásahů: k těmto negativním závazkům se přidávají také závazky pozitivní, které jsou inherentní součástí efektivního práva na respektování soukromého života. Mezi takové závazky může patřit například povinnost přijmout určitá opatření za účelem ochrany soukromého života na úrovni vzájemných vztahů mezi jednotlivci. Hranice mezi pozitivními a negativními závazky státu není jednoznačná, aplikovatelné principy jsou však v obou případech obdobné. Zejména je v obou případech třeba hodnotit, zda bylo dosaženo spravedlivé rovnováhy mezi obecným zájmem a zájmy jednotlivce, přičemž při takovém posouzení disponuje stát určitým prostorem pro uvážení (Obst proti Německu, č. 425/03, 23. 9. 2010, § 41; Evans proti Spojenému království, rozsudek velkého senátu, č. 6339/05, 10. 4. 2007, § 75–76; a López Ribalda a ostatní, citováno výše, § 111 a 112).

61. Za určitých okolností musí stát, aby dostal svým pozitivním závazkům, zajistit respektování soukromého života ve vztazích mezi jednotlivci vzájemně; musí přitom přijmout takový normativní rámec, který bere v úvahu proti sobě stojící zájmy v konkrétním kontextu (López Ribalda a ostatní, citováno výše, § 113; M. C. proti Bulharsku, č. 39272/98, 4. 12. 2003, § 150; a K. U. proti Finsku, č. 2872/02, 2. 12. 2008, § 43 a 49). Soud dále připomíná, že národní soudní orgány musí svá rozhodnutí dostatečně odůvodnit s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, aby měl Soud možnost provést kontrolu, která je mu svěřena (viz obdobně I. M. proti Švýcarsku, č. 23887/16, 9. 4. 2019, § 72; a X proti Lotyšsku, rozsudek velkého senátu, č. 27852/09, 26. 11. 2013, § 107). Nedostatečné zdůvodnění rozhodnutí národních soudních orgánů, které nedostatečně reflektuje rovnováhu mezi proti sobě stojícími zájmy, je v rozporu s požadavky čl. 8 Úmluvy.

62. Soud má tedy za to, že klíčová je v projednávané věci otázka, zda měl stát povinnost vyplývající z čl. 8, a pokud ano, tak jakou konkrétně, chránit právo stěžovatele na respektování soukromého života proti opatřením uloženým FIFA a potvrzeným, byť v moderované podobě, rozhodnutím MSA. Je třeba zejména ověřit, zda stěžovatel disponoval dostatečnými institucionálními a procesními zárukami, tedy zda existoval systém soudů, před nimiž mohl stěžovatel vznést své námitky a zda tyto soudy vydaly řádně odůvodněná rozhodnutí, která zohledňovala dosažité judikaturu Soudu (Obst, citováno výše, § 45–46).

63. V kontextu projednávané věci Soud přihlíží ke specifické situaci stěžovatele, který si svobodně zvolil specifickou kariéru v oblasti fotbalu, nejprve jako hráč a trenér odpovědný za výběr hráčů, později jako funkcionář ve fotbalových asociacích, které jsou soukromými organizacemi a tedy jako takové nejsou přímo podřízeny Úmluvě. Taková kariéra skýtá řadu privilegií a výhod, zároveň je však spojena se vzdáním se určitých práv (viz obdobně Fernández Martínez, citováno výše, § 134–135). Taková smluvní omezení jsou ve světle Úmluvy akceptovatelná, je-li s nimi vysloven svobodný souhlas (tamtéž, § 135). V projednávané věci přitom na rozdíl od případu Mutu a Pechstein (citováno výše, § 114 a 122) stěžovatel netvrdil před Soudem, že by byl nucen podepsat klauzule o povinnosti projednání sporů před rozhodčími soudy bez možnosti využít opravných prostředků před běžnými národními soudy. Naopak výslovně přijal pravomoc MSA, když podepsal procesní rozhodnutí (bod 137 rozhodnutí MSA).

64. Soud má tedy za to, že tyto specifické okolnosti projednávané věci je třeba mít na paměti při posouzení, zda jsou námitky vznesené pod čl. 8 opodstatněné.

3. Závěr v projednávané věci

65. V projednávané věci měl stěžovatel svůj případ proti FIFA možnost předložit MSA, jejíž nezávislost a nestrannost nebyla zpochybněna Soudem ve věci Mutu a Pechstein (citováno výše, § 159).

66. MSA rozhodující v senátu složeném ze tří rozhodců poté, co proběhlo ústní jednání, přezkoumala rozhodnutí Soudní komory Etické komise FIFA a snížila trest zákazu činnosti uložený stěžovateli z šesti na čtyři roky a vyšší pokuty z 80 000 na 60 000 švýcarských franků. Soud uvádí, že MSA vyčerpávajícím a podrobným způsobem ve svém rozhodnutí v délce 63 stran (374 odstavců) reagovala na veškeré námitky stěžovatele. Soud zcela sdílí názor Federálního soudu, který uvedl, že MSA provedla vyčerpávající přezkum všech námitek vznesených podle Úmluvy, že vydala rozhodnutí zohledňující veškeré okolnosti případu a že přesvědčivým způsobem vyvážila protichůdné zájmy, majíc přitom na paměti specifickou povahu řízení před rozhodčím sportovním soudem.

67. MSA zejména uvedla, že zákaz činnosti v délce čtyř let je přiměřený sledovanému účelu, neboť jde o dostatečně citelný postih za závažné porušení čl. 19 a 20 etického kodexu FIFA a že jde o důrazný signál nezbytný pro obnovení pověsti fotbalu a FIFA. MSA uvedla, že existuje závažný důvod pro omezení osobnostních práv stěžovatele a jeho práva na svobodnou volbu povolání (viz § 19 výše). Rozhodci přitom vzali v úvahu službu, kterou stěžovatel pro fotbal odvedl, i jeho stávající situaci. MSA na druhou stranu vzala v úvahu vysokou funkci, kterou stěžovatel v době, kdy spáchal činy, které jsou mu vytýkány, zastával a absenci lítosti ze strany stěžovatele.

68. Stěžovatel měl dále možnost obrátit se na Federální soud v civilním řízení proti rozhodnutí MSA. V rámci tohoto řízení namítal mimo jiné, že sankce v délce čtyř let byla nepřiměřeně přísná, že uložená sankce nebyla dostatečně přesně specifikovaná, že MSA nedostatečně vzala v potaz závažnost důsledků sankce ani jeho věk, a nedostatečně tak vyvážila veškeré protichůdné zájmy, které byly ve hře (viz § 17–21 výše).

69. Federální soud pak podržel rozhodnutí MSA a předložil přesvědčivé odůvodnění. Měl za to, že pokud jde o délku zákazu činnosti, nezdá se zjevně nepřiměřená ve světle kritérií, která osvětlil senát Etické komise, a že rozhodci vzali v úvahu veškeré okolnosti ve prospěch i v neprospěch stěžovatele, které vyplynuly ze spisu. Federální soud dospěl k závěru, že rozhodci neopomenuli zohlednit žádou z skutečností rozhodných pro stanovení délky trestu.

70. Ze všeho shora uvedeného plyne, že stěžovatel disponoval dostatečnými institucionálními a procedurálními zárukami, které představovala kombinace systému soukromých soudních orgánů (MSA) a státních soudních orgánů (Federální soud), před nimiž mohl přednést své námitky, a že tyto orgány skutečně posoudily protichůdné zájmy, které byly ve hře a ve svých řádně odůvodněných rozhodnutích reagovaly na veškeré námitky vznesené stěžovatelem. V rozsahu, v němž je Soud kompetentní se vyjádřit k dosaženým závěrům, má za to, že závěry nižších instancí nejsou ani svévolné, ani zjevně nepřiměřené a sledují legitimní cíl, kterým je nejen potrestat přestupky spáchané vysokým činitelem FIFA, ale též napravit pověst fotbalu a FIFA. Z těchto důvodů a zejména s přihlédnutím k širokému prostoru pro uvážení, kterého stát v projednávané věci požíval, Soud uzavírá, že se Švýcarsko nedopustilo porušení svých závazků plynoucích z čl. 8 Úmluvy.

71. Z toho tedy plyne, že námitka stěžovatele je zjevně neopodstatněná, a musí být proto odmítnuta podle čl. 35 odst. 3 a 4 písm. e) Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně
prohlašuje tuto stížnost za nepřijatelnou.

*(Komentář napsal JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D.,
překlad zpracovala Mgr. Martina Grochová, Ph.D.)*

Tisk a distribuci zajišťuje Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3.

Ročně vycházejí 4 čísla. Cena základního předplatného je 1 190 Kč bez DPH.

Odpovědná redaktorka: PhDr. Mgr. Marie Novotná, tel. 246 040 417, 603 826 881,
e-mail: marie.novotna@wolterskluwer.com

Administrace předplatného: Wolters Kluwer ČR, a. s., U nákladového nádraží 10, 130 00 Praha 3
e-mail: zakaznicke@wolterskluwer.com

Distribuce: CASUS direct mail, a. s., Žilinská 5/2773, 141 00 Praha 4

Tisk:

SERIFA®

Vytištěno na 100%
recyklovaném papíru se
značkou Eco-label EU.